

DIALLACTICON

ITALIAE ET LITTERARUM

Author Lectori.

PAcem aliorum quærere pulchrum est, & habet certam
promissionem Dei. Beati pacifici. Sed verior hic
dum cupide fector, ne quod illi qui pugnas dirunt evadere
solet, idem mihi quoque accidat. Illi dum aliorum saluti
consulant, ipsi reportant vulnera. Et ego dum id operam do
ut dissidentes redeant in gratiam, ab iisdem fortasse nullam
inibo gratiam. Id si fit, illius exemplo me levabo qui dixit,
Si hominibus placuissem, Christi servus non essem. Vale et
stude Christo placere.

De Veritate

NATURA atq; SUBSTANTIA

CORPORIS.

sive Carnis, & Sanguinis CHRISTI

IN

EUCCHARISTIA DIALLECTICON.

Dilectionem tristem & inauspicatam de Coena Domini, quæ Christi ecclesiam doctrinam puriorem sequentes multis jam vetat annis, quæ non modo charitas fraternæ scinditur, sed civitates etiam ac regiones in periculum vocantur, nemo bonus est qui non doleat, nemo zelo religionis accensus qui non sæpè doleat. Nam et tenebris ignorantie depulsis, ac linguarum dono feliciter ecclesie restituto, novæ lux quidam orti cœdit esset, tantisq; rebus Evangelium agere cœpisset, ut sua meritorum in se fructum se cœperet, statim inter primarios verbi divini erant pericula & vehementer illa dissensio palæstrata capite mœre percutitur. Quibus eorum animis illi in veritate illi fidei, & hinc Evangelii prædicationis fortiter adfuerunt, ut post hæc hominum mentes in se magis convertebant, sed tunc illi prædicationis Evangelii exitus non solum retardatus est, sed inchoatus, sequens dissidium ad eam usque decessit, ut nunc extrema pericula illa Dominum resisteret, tunc hinc inde ac tunc vixit, itaque ad Christum pervertitur, ut & dicitur. Ex quo si non verè putat, non solum illi Evangelii prædicationi obstat, non solum illi

fraudes atque præſtigie, non principum in gregem Chriſti ſævitia, non ſectariorum turbulenti motus, quantum hæc ſola nocuit inconſulta contentio, quæ piorum animis moroſitiam, hoſtibus exultandi materiam, infirmis atque imperitis ſcandalum affert, ac ruinam. Neque ſine dubium eſt quin ut aliorum multorum, ita huius quoque tanti mali origo à noſtro ſcelere proſecta ſit. Lucem enim oblatam negligentes, vel contemnentes potius, merito indigne tanto beneficio iudicamur. Quod etiam in cauſa eſt, cur tametſi multi docti bonique viri intelligant, quantum Reip. Chriſtianæ interſit, quamprimum componi ſimulacram hanc & aboleri diſſidia, pauci tamen in hoc ſtudium ſerio incumbunt, & ſiqui tentare voluerunt, quaſi lævo numine ſuſceptares in diverſum abiſſe videatur. Equidem cum viderem litigandi nullum fieri modum, nec ab homine quoquam ſpem eſſe melioris auræ, rem precibus Deo committendam eſſe duxi, & auxilium opportunum exſtandam ab illo cum ſilentio. Interea tamen officii mei eſſe exiſtimavi, negotium tanti momenti non negligere, ſed examinatis præcipuis capitibus controverſiæ, quid verum ſit, quid lectuſ in-veſtigare, tum ex autoritate ſacræ ſcripturæ, & non ambiguis Patrum teſtimoniis, certam aliquam ſententiam ſtatuerem, quæ poſſim & ipſe mihi ſatiſſacere, & rationem illius, ſi opus ſit, petenti reddere, ne perpetuo fluctuet huc illuc animus, adverſis veloti ventorum jactatus periculis. Dum hanc mihi operam ſumo, & veſtigis antiquorum interpretum attentus inſiſto, videor mihi deprehendiſſe, niſi me mea fallit opinio, non eſſe controverſiam hanc tam ſubſtantiam, neque tam obſcuram, quam plerique arbitramur, & hominum potius culpa quam rei naturæ tam acerbæ exitiſſe dimicationes, nec rationem contriliandi apud homines veritatis magis quam rixandi cupidos difficilem fore. Quapropter etſi mihi privatim hoc quicquid eſt opere ſum appetiſſet, tamen quoniam ex amicis nonnulli non variè atque re-

ligiosi ita volebant, ad aliorum etiam aures atque oculos
 pervenire non moleste rursus, ut illis quoque, si quid haber
 utile, prodesse possit. Causam ita partiti placuit ut summa-
 tum ad tria capita revocetur. Primum ostendam veritatem
 corporis Christi in Eucharistia dari fidelibus, nec has voces;
 Naturam atque Substantiam, fugiendas esse: Sed veteres de
 hoc Sacramento differentes ita locutos fuisse. Deinde dis-
 crimen esse monstrabo inter corpus Domini proprium, &
 illud quod inest in Sacramento, veteresque Patres ita cen-
 suisse. Postremo cujusmodi sit hoc corpus quod accipitur in
 mysterio, & cur eo nomine confectur, indicabo: secundum
 eorundem Patrum sententiam: quibus explicatis de tota
 controversia facile poterit judicari. Jam satis constat ex E-
 vangelistarum Matthæi, Marci ac Lucæ relatione, quod Do-
 minus noster Iesus Christus, cum ex hoc mundo abiturus
 esset, ac relinquens terras ad Patrem ascensurus, Sacramen-
 tum corporis & sanguinis sui discipulis in Cœna præsentibus
 instituit. Itaque panem acceptum cum benedixisset, fre-
 git, ac dedit illis, dicens: Hoc est corpus meum. Ad eundem
 modum & poculum, dicens: Hoc poculum novum Te-
 stamentum est in meo sanguine, hoc facite in mei recor-
 dationem. Paulus etiam in eadem Sententiam ad Corin-
 thios scribit Epist. 11. cap. 1. eadem fere verba recitans,
 & cap. 10. Poculum, inquit, benedictionis cui benedicti-
 mus, nomine communicationis sanguinis Christi est. Panis
 quem frangimus, in nomine communicationis Corporis Chri-
 sti est. Ex his Evangelistarum & Apostoli verbis ita
 sentientes veteres, Christum Dominum, qui est ipse ve-
 ritas, meruisse hoc dixisse, & verè, quæ dixerat, præstasse,
 unde rei veritate nullus relinquantur amplius dubitandi lo-
 cutus. Ad hæc quæ Joannis cap. 6. locutus est Dominus, Caro
 mea est illud, & sanguis meus verè est potus. Et Pa-
 tris quoniam quædam, verum est, &. Non enim carnis
 panis, sed illius, qui sanguinem, &c. dicitur.

Matth. 25. 26.
 14. Luc. 22.

1 Cor. 11.
 cap. 10.

Justinus Mar-
tyr Apolog. 2.

ſenſu Patres, tam Græci quam Latini, ad Eucharistiæ Sacra-
mentum referunt. Quod autem ita interpretati sunt ea loca,
tum apud Joannem, tum apud reliquos Evangelistas, ac
Paulum ad Corinthios, testimonia quæ sequuntur, ab ipsis
authoribus petita, facile docebunt. Principio Justinus Mar-
tyr in Apologia 2. sic scribit, Atque eibus hic apud nos Eu-
charistia nominatur, qua nemini alii participare licet, nisi ei,
qui & vera esse credit, quæ nos dicimus, & expiatus est lava-
cro, quod in remissionem peccatorum regenerationemq; da-
tur, & ita vivit ut Christus tradidit. Neq; enim hæc commu-
nem usitatumq; panem usitatumq; potionem capimus, sed
quemadmodum per Dei verba homo factus Iesus Christus
conſervator noster, & carnem & sanguinem pro salute nostra
habuit: sic etiam cibum qui per preces sermonis quem ab eo
accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesque nostre
commutatione facti aluntur, Iesu Christi ejus qui homo
factus est, & carnem & sanguinem esse accepimus. Apo-
stoli enim in commentariis suis quæ Evangelia dicuntur, ita
sibi Christum præcepisse tradiderunt, cum accepto pane
eum gratias egisset, dixisse, Hoc facite in memoriam mei.
Hoc est Corpus meum: Dixisse etiam accepto poculo car-
negisset gratias, Hic est sanguis meus. Hujus testimoniis etiam
alia verba, veritatem corporis asserunt; tum verò quod &
similitudine sumpta de duobus in Christo mysticis, duas et-
iam in Eucharistia naturas ostendit, signi videlicet exte-
ris & carnis & sanguinis Iesu Christi. His apud Irenæum
lib. 4. similia dicuntur. Quomodo autem velus dicat car-
nem in corruptionem devenisse & non percipiendam
quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut ſen-
tentiam mutet, aut abſiſcat offerendo quæ prædicta ſunt.
Nostra autem confonens est ſententia Eucharistiæ, & Eucha-
ristia, in ſe non ſunt ſeparatæ, ſed unitæ. Offeruntur enim
quæ ſunt prædicta, & prædicta ſunt, & prædicta ſunt, & prædicta ſunt.

Irenæus lib. 4.

est à terra panis, percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia ex duobus rebus constans: terrena & celesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Idem lib. 5. Et quoniam membra ejus sumus & per creaturam nutrimur, creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodum vult: eum calicem, qui est creatura, suum corpus confirmavit, ex quo nostra augeat corpora. Quando ergo & mixtus calix & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostre substantia: Quomodo carnem negat capax esse donationis Dei quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur? Hæc verba Irenæi alioqui non obscura manifestiora tamen sent, si ex Augustino quædam adjungamus. Is in libro Sententiarum Prosperi, & habetur de consecratione dist. 2. ita scribit: Hoc est quod divinis, quod modis omnibus approbare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus modis confici, duobus constare, visibili Sacramentorum specie, & invisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, & Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi. Sicut Christi persona constat ex Deo & homine, cum ipse Christus verus sit Deus, & verus sit homo, quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ duobus, Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi. Est igitur Sacramentum & res Sacramenti corpus Christi. Repetit Augustinus collationem illam inter personam Christi & Eucharistiam, & in hac veritatem & naturam corporis contineri, percipere dicit. Idem de consecratione dist. 2. Utrum in igitur in hoc veritate hoc mysticum calicis Sacramentum fiat veritatis, Caro mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus. Alioquin quomodo magnum erit, postquam

Aug. rit. de consec. dist. 2.

Idem ibidem

ego dabo, caro mea est pro mundi vita, nisi vera sit caro? Sed quia Christum fas vorari dentibus non est, voluit Dominus hunc panem & vinum in mysterio, verè carnem suam & sanguinem suum consecratione Spiritus sancti potentialiter creari, & quotidie pro mundi vita mysticè immolari. Ut sicut de virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis & vini mysticè idem corpus consecratur. Corpus Christi & veritas & figura est: veritas dum Corpus Christi, & sanguis virtute Spiritus sancti, in virtute ipsius, ex panis & vini substantia efficitur: figura verò est id, quod exterius sentitur. Idem titulo eodem, Qui manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare est refici, illum bibere est vivere; quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur & bibitur. Idem in libro sententiarum Prosperi titulo eodem, Nos autem in specie panis & vini quam videmus res invisibiles, id est carnem & sanguinem, honoramus, nec similiter comprehendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus, cum fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura nonnavit. Post consecrationem verò carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecravit. Idem in Psal. 54. donec seculum finiatur sursum Dominus est: sed tamen etiam hî nobiscum est veritas Domini. Corpus enim in quo resurrexit, in uno loco esse oportet, veritas autem ejus ubique diffusa est. Idem in epistola ad Thimotheum, Christus panis est, de quo qui manducat, vivit in æternum; de quo ipsemet dicit. Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, & determinat quomodo sit panis, non solum secundum Verbum quo vivunt omnia, sed secundum carnem assumptam pro mundi vita. Humana enim caro quæ erat pectus jo mortua, caro, manducata unita incorporata, unum cum dea effecta, vivit de Spiritu ejus, sicut etiam corpus de suo

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem in Psal. 54.

Idem in epist. ad Thimo.

spiritu. Qui verè non est de corpore Christi, non vivit de
 Spiritu Christi. Hadenus Augustinus in hoc Sacramento
 facis a peste veritatem & naturam corporis asseruit. Hilari-
 rius de Trinitate lib. 8. Eos nunc qui inter Patrem & Filium
 voluntatis ingerunt unitatem interrogo, utrumne per natu-
 ram veritatem hodie Christus in nobis sit, an per concor-
 diam voluntatis. Si enim verè verbum caro factum est,
 & nos verè verbum carnem cibo Dominico sumimus, quo-
 modo non naturaliter manere in nobis existimandus est,
 qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo
 natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æterni-
 tatis sub Sacramento nobis communicandæ carnis admi-
 scuit. Et paulò post, Quisquis ergo naturaliter Patrem in
 Christo negabit, neget prius non naturaliter vel se in
 Christo vel Christum sibi inesse, quia in Christo Pater, &
 Christus in nobis, unum in his esse nos faciunt. Si verè igitur
 carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè ho-
 mo ille qui ex Maria natus fuit, Christus est, nōque verè
 sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum
 erimus, quia Pater in illo est, & ille in nobis, quomodo volun-
 tatis unitas asseritur quum naturalis per Sacramentum pro-
 prietas perfectæ Sacramentum sit unitatis? Mox etiam,
 De naturali enim in nobis Christi veritate quæ dicimus, ni-
 si ab eo discernimus, stultè atque impie dicimus. Ipse enim ait,
 Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui
 edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet
 & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis non sollicitus
 est ambigendi locus. Nunc enim de ipso Domini professi-
 one & fide nostra verè caro est, & verè sanguis, & hæc
 accepta atque hausta id efficiant, ut & nos in Christo, &
 Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat
 planè his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse
 Deum negant. Et paulò post, Ac sic perfecta per mediatō-
 rem unitas docetur, cum nobis in se manentibus ipse ma-
 neat.

Hilarius de
 Trin. lib. 8.

nēret in Patre, & in Patre manens, maneret in nobis, & ita ad unitatem Patris proficeremus, cum qui in eo naturaliter secundum naturam inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quod autem in nobis naturalis hæc unitas sit, ipse ita testatur est, Qui edit carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo. Et statim addit, Hæc verò vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea conditione qua vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, id est, naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundum Spiritum in se Patrem habeat, cum vivat ipse per Patrem? Et concludit: Hæc autem idcirco à nobis commemorata sunt, quia voluntatis tantum inter Patrem & Filium unitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Dominum utebantur exemplo, tanquam nobis ad Filium, & per Filium ad Patrem obsequio tantum ac voluntate religionis unitis, nulla per Sacramentum carnis ac sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur, cum & per honorem nobis datum Dei Filii, & permanentem in nobis carnaliter Filium, & in eo nobis corporaliter & inseparabiliter unitis, mysterium veræ ac naturalis unitatis sit prædicandum. Clare docet Hilarius veram ac naturalem in Sacramento carnis Christi communionem. Nec Cyrillus obscuris idem testatur lib. 10. cap. 13. quum ait, Non tamen negamus recta nos fide, charitateque sincera Christo spiritualiter conjungi, sed nullam nobis conjunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus. Et statim, An fortassis parat ignoram nobis mysticæ benedictionis virtutem esse, quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habere? Cor enim membra fidelium, membra Christi sunt. Nescis, inquit, quia membra vestra membra sint Christi? Membra igitur Christi

Cyillus lib. 10.
Cap. 13.

si meretricis faciam membra? Salvator etiam, Qui manducat carnem meam, ait, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo; unde considerandum est non habitudine solum quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali. Nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram alii cera similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utrisque factum videatur: si communione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corporei conjungeretur. Idem in Joannem lib. 4. cap. 14. Oportuit enim certè ut non solum anima per Spiritum sanctum in beatam vitam ascenderet; verum etiam ut rude & terrestre hoc corpus cognato sibi gustu, tactu & cibo ad immortalitatem reduceretur. Idem in Joannem lib. 11. cap. 27. Corporaliter Filius per benedictionem mysticam nobis ut homo unitur, spiritualiter autem ut Deus. Et paulò post, Filium enim Dei natura Patri unitum corporaliter substantialiterque, ut dictum est, accipientes, clarificamur glorificamurque supremæ facti naturæ participes. Idem lib. eodem, cap. 26. Ut igitur inter nos & Deum singulos uniret, quamvis corpore simul & anima distemus, modum tamen adinvenit consilio Patris & sapientiæ suæ congruentem. Suo enim corpore credentes per communionem mysticam benedicens, & secum & inter nos, unum nos corpus efficit. Quis enim eos qui unius Christi corporis unione in uno Christo uniti sunt, ab hac naturali unione alienos putabit? Nam si omnes unum panem manducamus, unum omnes corpus efficiamur. Et post pauca, Quod autem corporalis hæc unio ad Christum participatione carnis ejus acquiritur, ipse rursus Paulus de mysterio pietatis differens testatur. Quod aliis, inquit, generationibus non est agnitus filius hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus & Prophetis in Spiritu, esse gentes

*Idem in Joan.
lib. 4. cap. 14.*

*Idem in Joan.
lib. 11. cap. 27.*

*Idem eodem
lib. cap. 26.*

Idem ad Caloſyrium.

coheredes & concorporales & comparticipes promiſſionis in Chriſto. Idem ad Caloſyrium, Ne enim horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatiſ vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ quaſi quoddam ſemen vivificativum inveniat in nobis. Unde ſubdit, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc Cy-

Cyprianus de Cæna Domini.

rillus. Cyprianus de Cæna Domini, Panis iſte non effigie ſed natura mutatus omnipotentia verbi factus eſt caro, quem Dominus diſcipulis porrigebat. Et ibidem, Qui uſque hodie hoc veraciſſimum & ſanctiſſimum corpus ſuum creat & ſanctificat & benedicit, & piæ ſumentibus dividit.

Hieron. in Matth. de confec. diſt. 2.

Hieronymus in Matth. de confec. diſt. 2. Aſſumpſit panem, qui confortator eſt hominis, & ad verum Paſche tranſit Sacramentum, ut quomodo in præfigurationem ejus Melchiſedec panem & vinum offerens ſecrat, ipſe in veritate ſui corporis & ſanguinis repræſentaret. Chryſoſtomus in Joannem Hom. 45. Ut autem non ſolum per dilectionem, ſed etiam in illam carnem convertamur, per cibum id efficit quem nobis largitus eſt. Quum enim ſuum in nos amorem inducere vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcit, & in unum nobiſcum redegit, ut corpus eum capere

Chryſoſt. in Joann. Hom. 45.

uniretur. Idem Homil. 61. Ut itaque non tantum per charitatem hoc ſciamus, verum & ipſe in illam commiſceamur carnem, hoc per eſcam efficitur quam largitus eſt nobis. Habet & alia multe Chryſoſtomus in eandem ſententiam.

Ambroſ. l. 6. de Sacram. cap. 1.

Hic conveniunt quæ ſcribit Ambroſius lib. de Sacramentis cap. 1. Sicut eſt verus Dei Filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi Filius ex ſubſtantia Patris, ita verus eſt Chriſti caro, ſicut ipſe dixit, qui ſum corpus, & verus ſanguis ejus potus. Et paulo poſt, Deinde ubi non tulit ſermonem Chriſti diſcipuli ejus, ſed audientes quod carnem ſuam daret manducare, & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant.

Solus tamen Petrus dixit, Verba vite æternæ habes, & ego
 à te quod recipiam? Ne igitur plures hoc dicerent, veluti
 quidam esset horror crucis, sed maneret gratia redemptionis,
 ideo in similitudinem quidem accipis Sacramentum,
 sed veræ naturæ gratiam virtutemque consequeris. Idem
 lib. 4. cap. 4. Vides ergo quomodo operatorius sit sermo
 Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Christi Domini Je-
 su, ut inciperet esse quod non erat: quanto magis operato-
 rius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic
 quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi
 est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mu-
 tat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in
 calice mixtum, fit sanguis consecratione Verbi cœlestis. Sed
 forte dicet, Speciem sanguinis non video, sed habet simili-
 tudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisisti, ita e-
 tiam sanguinis similitudinem bibis, ut nullus horror cruo-
 ris sit, & pretium tamen redemptionis operetur. Item, An-
 te verba Christi calix est vini & aquæ plenus, ubi verba Chri-
 sti operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit.
 Ergo vide quàm potens est sermo Christi universa conver-
 tere. Deinde ipse Christus testificatur, quod corpus suum &
 sanguinem suum accipiamus, de cuius fide & testificatione
 dubitare non debemus. Item, Forte dictis, aliud video, quo-
 modo tu mihi asseris quod Christi corpus accipiam? & hoc
 adhuc nobis superest, ut probemus hoc non esse quod natu-
 ra formavit, sed quod benedictio consecravit, maioremque
 esse vini benedictionis quàm naturæ, quàm benedictione
 etiam natura ipsa mutatur. Item, Quid si tantum valuit hu-
 mana benedictio ut naturam converteret, quid dicamus de
 ipsa consecratione divina, ubi ipsa verba Domini Salva-
 toris operantur? Nani Sacramentum illud quod accipis Chri-
 sti sermone conficitur. Quid si tantum valuit sermo Ho-
 minis ut naturam de cœlo deponeret, quid valeat Christi sermo
 ut species elementorum mutet? Eadem ratio est de aliis
 sacramentis.

Idem lib. 4.
 cap. 4.

Eusebius Emyſ-
ſenus de conſect.
diſt. 2.

nus ætate prior Ambroſio, quæ ſuit de Euchariftia tum
recepta, ſententiam his verbis teſtatur, & habetur de con-
ſecratione diſt. 2. Unde coeleſtis confirmat authoritas, quia
caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.
Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quoniam qui au-
thor eſt muneris, ipſe eſt etiam teſtis veritatis: Nam in-
viſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis
& ſanguinis ſui verbo ſecreta poteſtate convertit, ita dicens,
Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatio-
ne repetita, Accipite & bibete, ait, hic eſt ſanguis meus. Er-
go ſicut ad nutum præcipientis Domini repente & ex nihilo
ſubſtiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vaſta ter-
rarum: ita pari poteſtate in ſpiritualibus Sacramentis, ubi
præcipit virtus, ſervit effectus. Quanta igitur & quàm ce-
lebranda beneficia vis Divinæ benedictionis operetur, quo-
modo tibi novum & impoſſibile eſſe non debeat, quod in
Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia convertuntur, te-
ipſum qui in Chriſto eſt regeneratus interroga. Idem in ora-
tione de corpore Domini, Ne dubitet quiſquam primarias
creaturas nutu potentia, præſentia majeltatis in Dominici
corporis tranſire poſſe naturam. Leo episcopus & ſynodus
Romana, ut ibidem relatum eſt: In quibus ignorantia
tenebris, in quo hæcenus deſidia corpore jacuerunt, ut
nec auditu diſcerent, nec lectione cognoscerent, quod in
Eccleſia omnium ore tam conſonum eſt, ut nec ab infan-
tium linguis veritas corporis & ſanguinis Chriſti inter com-
munionis Sacramenta taceatur, quia in illa myſtica diſtri-
butione ſpiritualiſa licentia hoc impartitur, hoc ſumitur,
ut accipientes virtutem coeleſtis cibi, in carnem ipſius qui
caro noſtra factus eſt tranſeamus. Gregorius homilia Paſ-
chali, & reſertur ibidem. Quotidie enim ipſe comeditur
& bibit in veritate, ſed integer & novus & immaculatus
reſertur. Et idcirco & reverendum eſt myſterium, quia
quod videtur & aliter intelligitur. Euthymius in Marthæum

Leo & ſyn Rom.
de conſec. diſt. 2.

Greg. Hom.
Paſch. 114.

cap. 64. Itaque sicut verus Testamentum hostias & sanguinem habebat, ita & novum corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem, hæc sunt signa corporis mei, sed hæc sunt corpus meum & sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit, si ita loqui liceat, ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum vivificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum. Theophilactus in Matth. cap. 26. Dicens hoc est corpus meum, ostendit quod ipsum corpus Domini est panis, qui sanctificatur in altari, & non respondens figura. Non enim dixit, hoc est figura, sed hoc est corpus meum. Ineffabili operatione panis transformatur in corpus Christi, etiam si nobis videatur panis, quoniam infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maxime hominis carnem. Ideo panis quidem apparet, sed caro est. Idem in Marc. cap. 14. Quum benedixisset, hoc est, gratias egisset, fregit panem, id quod etiam nos facimus, preces adjungendo, hoc est corpus meum, hoc inquam, quod sumitis. Non enim figura tantum & exemplar quoddam Domini corporis panis est, sed in ipsum convertitur corpus Christi. Damasceni. etiam lib. 4. cap. 14. eadem. ferè scribit, Orthodoxæ fidei non est figura panis & vinum corporis & sanguinis Christi, absit enim hoc credere, sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso dicente, hoc est meum, non corporis mei figura, sed corpus, hic est sanguis meus, non figura sanguinis mei. Possunt & alia multa loca in medium afferri ex Patribus sumpta, quæ cum supra recitatis conveniunt, ex quibus omnibus facile possumus videre, quæ fuerit eorum omnium quantum attinet ad hanc partem divisionis nostræ sententia, nimirum eucharistiam non solum figuram esse Domini corporis, sed etiam veritatem ejusdem naturæ, & substantiam in se comprehendere, nam his verbis &c.

Theophil. in
Matth. cap. 26.

Idem in Marc.
cap. 14.

Damasc. De fidei
orth. lib. 4. cap. 14.

conjugatis, verè, naturaliter & ſubſtancialiter ſæpe uſos eos eſſe, nemini dubium eſſe poteſt qui eorum ſcripta legere velit. Et quanquam fides noſtra non hominibus, ſed verbo Dei nititur, tamen quum illi ſententiam ſuam autoritate Scripturæ muniant, utile eſt admodum piis animis & veritatis cupidis conſiderare, quo pacto ſæcæ immenſe pietate ac doctrina viri Scripturæ verba intellexerint, magnòque conſenſu ad poſteros interpretationes ſuas tranſmiſerint, neque temeritatis culpam effugiet, qui tantum audebit auctoritatem contemnere. Jam ſecundam partem aggrediamur. An diſcrimen aliquot eſſe putarunt veteres inter illud corpus Domini quod in Sacramento diſtribuitur, & id quod de Virgine matre ſumptum, in celos aſcendit, inde ſuo tempore venturum ad iudicium. Hoc eſt, ſitne in Euchariftia corpus Chriſti juxta propriam ſignificationem humani corporis, an diverſam aliquam à proprio corpore: quum proprium corpus dico, propriè dictum intelligo, quod ſemel inuiſſe ſufficiet. Deinde utrum voces illæ, Veritas, Natura, Subſtantia, coimuni more in hoc negotio debeant intelligi, an peculiari, & Sacramentis magis accommodata ratione. Breviter utrum homonymia vocum iſtarum aliqua ſubſiſt, an non. Neque enim obſervandum eſt ſolum quibus verbis olim Patres loquuti ſunt, ſed quid etiam ſibi volebant ita loquentes. Neque id noſtris aut aliorum commentis, levibusve conjecturis, ſed certis eorundem Patrum testimoniis docendum eſt. Ut facilior autem ad hanc rem fiat adiutus, tenendum eſt corpus Chriſti non uno tantum modo dici in Scripturis, ſed variis modis. Primum, ut corpus illud aſſumptum, natum ex Virgine, quod etiam reſurrexit & in celum aſcendit, de quo illud dictum eſt, Me verò non ſemper habebitis: & illud, Relinquo mundum, & vado ad Patrem, & illud, Palpare & videre, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſecumne videtis habere. Altero, ut Eccleſia dicatur corpus Chriſti juxta illud, Veneritis corpus Chriſti &c.

Id. Et eum dedit caput super omnia ipse Ecclesie. quæ est cor-
 pus illius. Tertio ut Sacramentum corporis Christi dicitur cor-
 pus Christi, de quo Christus ipse dixit. Hoc est corpus meum:
 & Paulus, Panis quem frangimus, nenne communicatio cor-
 poris Christi est? & non dijudicans corpus Domini, quæ de Sa-
 cramento corporis intelliguntur. Quod sit ut corpus Christi di-
 catur propriè & impropriè: propriè, corpus illud sumptum
 ex Virgine: impropriè, ut Sacramentum & Ecclesia. Quod
 Ecclesia propriè corpus Christi non sit, nemini dubium est:
 de Sacramento restat nunc ut idem probemus. Illud in pri-
 mis animadvertendum occurrit quoties apud veteres agitur
 de hoc Sacramento: verba Domini nostri quæ Joan. cap. 6:
 referuntur, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè
 est potus: Panis quem ego dabo, caro mea est: & Nisi ede-
 ritis carnem Filii hominis, &c. ad hoc Sacramentum omnes
 applicent, quod ex ipsorum dictis supra citatis & his quæ se-
 quuntur perspicuum fiet. Nec audiendi sunt qui tanta nube
 testium refrigente, negant illud caput. Joan. huc referen-
 dum esse. Quin potius illorum probandi videtur oratio, qui
 ut hunc Evangelistam humanitatem Christi, parcius quam
 ceteros, Divinitatem plenius explicare consent, ita quæ ab
 aliis Evangelistis de Sacramenti hujus institutione ac ritu
 traduntur extorreo, ea quidem Joannem non commemorasse,
 sed eorum veram & germanam intelligentiam ab ipso notis
 patefactam, & aperius traditam esse indicant. Constat au-
 tem Capernitarum animos, quum dixisset Dominus, Caro
 mea verè est cibus: & Nisi ederetis carnem Filii hominis,
 &c. valde offensos atque perturbatos fuisse, & proinde de-
 ferentes eum abiisse: intellexerant enim crasse nuntium &
 populariter: duodecim autem Apostolos qui remanserant
 admonitos, & ad sensum altiorem, augustioremque subve-
 nisse. Verba quæ ego loquutus sum, spiritus & vi-
 ta sunt. Hinc factum est ut veteres omnes communis
 nuntium & vulgarem intellectum in verbis illis, hoc est

Chryſoſt. in Matt.
c. 26. hom. 83.

corpus meum, & quæ loquutus eſt Dominus de comedenda carne ſua, fugiant, & modum intelligendi diviniorem & Sacramentis ut ipſi aſſerunt magis congruentem ſequentur. Chryſoſtomus in Matthæum cap. 26. Hom. 83. verba Cœnæ explicans, Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum, &c. ſic interrogat, Quomodo turbati non fuerunt cum hoc audiffent? & reſpondet, quia multa jam & magna de hoc antè diſſeruit. Quapropter nec illud quod jam crebrò perceperant confirmavit, & non multò poſt addit, Ipſe quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent, Quid igitur ſanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideo perturbarentur. Nam & quando prius de his verba fecit, multi ſolummodo propter verba ſcandalum paſſi ſunt. Ne igitur tunc id quoque accideret, primus ipſe hoc fecit, ut tranquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret. Docemur hic à Chryſoſtomo non fuiſſe perturbatos Apoſtolos cum audirent Dominum dicentem, Accipite, edite, hoc meum eſt corpus, propterea quod jam antè edoſti fuerant, quomodo quod dicebatur intelligi oportuit, videlicet quum aliis ſcandalum perpeſſis: ut eſt apud Joā. & dicentibus, Durus eſt hic ſermo, manſiſſent ipſi ac didiciſſent, Spiritus eſt qui vivificat: caro non prodeſt quicquam: verba quæ ego loquutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt, id eſt, ut idem Chryſoſt. ibidem exponit, ſpirituali- ter intelligenda ſunt, quod ipſum factò ſuo confirmavit Dominus, quum ipſe eundem cum illis panem ederet & vinum biberet, ne quid humile aut vulgare cogitarent ſed placidis animis ad myſteriorum communicationem inducerentur. Non difficile eſt animadvertere ex his quæ ſcribit hoc loco Chryſoſtomus aliter eſſe corpus, quod Chriſtus ipſe corpus ſuum appellavit quum diceret, Accipite, edite, hoc meum eſt corpus, quod ipſe quoque ſimul ſumebat cum diſcipulis, aliter ipſum corpus proprium quod illo altero reſolabatur. Hoc comedebat, illud comefum eſt, & utrum-

que corpus, sed diversa ratione dicunt. Ad eundem modum Hieronymus in epistolam ad Ephesios cap. 1. Dupliciter, inquit, sanguis Christi & caro intelligitur, vel spiritualis illa atque divina de qua ipse dixit, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: & Nisi manducaveritis carnem meam, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam eternam, vel caro & sanguis quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lancea. Duo sunt quæ docet hîc Hieronymus: Verba illa Joannis cap. 6. ad Sacramentum pertinere, quemadmodum Chrysostomus, & carnem crucifixam ab ea quæ in Sacramento est, quam spirituales & divinam nominat, differre. Idem in Leviticum, & habetur De consecr. dist. 2. De hac quidem hostia quæ in Christi commemorationem mirabiliter fit, edere licet: de illa verè quam Christus in ara crucis obavit, secundum se nulli edere licet. Clara est & aperta distinctio, Augustinus libro Sententiarum Prosperi. Caro ejus est quam locum panis operam, in Sacramento accipimus, & sanguis ejus quem sub vini specie & sapore potamus, caro videlicet carnis, & sanguis est Sacramentum sanguinis, carne & sanguine utroque invisibili, spirituali, intelligibili, signatur visibile Domini nostri Iesu Christi corpus & palpabile, plenum gratia omnium virtutum, & divina maiestate. Quis non videt quàm aperte discernat Augustinus inter proprium Christi corpus, quod visibile, quod palpabile nominat, & eam carnem quam in Sacramento accipimus, quam invisibilem, spirituales, intelligibilem esse asserit & signum alterius corporis. Idem in epistola ad Iren. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem quem effusuri sunt qui me crucigent, ipsum quidem & non ipsum, ipsum invisibiliter & non ipsum visibiliter. Discrimen ponit quàm sit, Non hoc corpus, & rursum, ipsum & non ipsum: rationem discriminis, ipsum invisibilem, quod ante corpus invisibile dixerat, Sacramentum videlicet corporis & non ipsum visibiliter, sive visum.

Hieron. in epist.
ad Ephes. c. 1.

Idem in Levit.
De consecr. dist.
2.

August. ibi-
dem.

Idem in ep. ad
Iren. ibi.

le corpus, quod ad proprium corpus refertur. Hoc igitur corpus ubique est, visibile est. Idem in illa sententia dicitur. Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in Sacramento, quod ita intelligendum est, quia in manifestatione sui corporis, in distinctione suorum membrorum omnium, verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens Patri solum, hostiam vivam. Corpus quod in Sacramento est, nec manifestationem corporis, nec membrorum distinctionem habet, proprium autem corpus sui membrorum distinctione nunquam caret. Idem in Psalmo 31. Et ferebatur in manibus suis. Hoc verò fratres, quomodo posset fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portaret in manibus suis? Manus aliorum potest portare homo, manus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus, ferebatur enim Christus in manibus suis, quando exprimebatur solum corpus suum, ait, Hoc est corpus meum. Ferebatur enim illud corpus in manibus suis. Et postea singulis magis explicans, inquit, Et ferebatur in manibus suis. Quomodo ferebatur in manibus suis? Quia quum commendaret solum corpus suum & sanguinem suum, accepit in manus suas quod verum sit deus, & ipse se portabat quodam modo quum diceret, hoc est corpus meum. Dicens, ferebatur illud corpus in manibus suis, & accepit in manus suas quod verum sit deus, & ipse se portabat quodam modo quum diceret, hoc est corpus meum. simpliciter intelligendum est, ferebatur enim ipse ferebatur, proprium, videlicet corpus, aliud, quod ferebatur, nempe Sacramentum corporis. Idem in Psalmo 31. Dicens, hoc est corpus meum. Nihil quia manducavit carnem meam, non habebit vitam eternam. Accipiamus illud solum, carnem illud cogitamus, & pervenimus quod patet, hoc est Dominus particula quidam de corpore suo, & corpus illud, & dixerunt. Dum est in facie, ipse est, non est.

Idem in Ps. 33.

Idem in Ps. 58.

no. Etiam si duri non essent, sed mites essent, dicerent
 sibi, Non sine causa dicit hoc, nisi quia est ibi aliquid Sa-
 cramentum latens, manentem cum eo Iones non duri, & di-
 cerent ab illo, quod illis discedentibus, qui remanserunt di-
 cederent. Nam quum remanserunt cum illo discipuli duode-
 cim illis recedentibus, suggererunt illi tanquam dolentes
 illorum mortem, quod scandalizati sunt in verbo eius & re-
 cesserunt. Ille autem instruit eos, & ait illis, Spiritus est
 qui vivificat, caro autem nihil prodest. Verba quæ loquu-
 tus sum vobis, spiritus est & vita. Spiritualiter intelligite quod
 locutus sum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi
 estis, nec bibite vinum sanguinem, quem futuri sunt qui
 me erant. Hoc sacramentum aliquid vobis commendavi.
 Spiritualiter intellectum vivificabit vos. Erit necesse est il-
 lud visibiles celebrari, oportet tamen invisibiliter intelli-
 gi, quum sit. Non hoc corpus quod videtis, &c. & Sacramen-
 tum aliquid vobis commendavi, distinguit evidenter inter
 hæc duo corpora, quorum alterum proprium corpus est, alte-
 rum sacramentum corporis. Idem De doctrina Christiana,
 lib. 1. Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberi-
 tis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: facinus
 vel flagitium videtur jubere, figura est ergo præcipiens. Non
 domini esse communicandum, & suaviter in mem-
 oriam reconducendum in memoria, quod pro nobis caro ejus
 crucifixa & vulnerata sit, si memoremur, ut verba pro-
 prie forme intelligamus, facinus, inquit, videtur jubere. Id-
 eum figuram dicit loquutionem esse, nec de proprio cor-
 pore communicando, sed de Sacramento corporis, quod non
 tantum corpus Christi est, sed potest intelligere. Idem in do-
 ctrina Epistolæ. Nemo ita loquimur, ut facinus appro-
 bamus dicimus, crastinum vel perendum. Domini pro
 nobis, quum ille dicit, non manducemus panem, sed memoremur
 illius, qui pro nobis datus est, nempe illi dicitur.

Idem (De doctr.
 Christiana l. 1.)

Idem in doctr.
 Epistolæ

rexit, tot anni transferunt. Cur nemo tam ineptus est, ut
 nos ita loquentes arguat esse mentitos, nisi quia illos dies
 secundum illorum quibus hæc gesta sunt similitudinem quin-
 cupamus? ut dicatur ipse dies qui non est ipse, sed revo-
 lutione temporis similis ejus, & dicatur illo die fieri, pro-
 pter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed jam
 olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus
 in seipso? & tamen in Sacramento non solum per omnes
 Paschæ solennitates, sed omni die populus immolatur. Nec
 utique mentitur, qui interrogatus, eum responderit immo-
 lari; si enim Sacramenta quandam similitudinem earum
 rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sa-
 cramenta non essent. Ex hac autem similitudine, plerun-
 que etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo se-
 cundum quendam modum Sacramentum corporis Christi,
 corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi, sanguis
 Christi est, ita Sacramentum fidei, fides est. Videmus
 & hoc loco se jungi proprium corpus quod semel oblatum
 est, a Sacramento quod indies immolatur, & quodam modo
 corpus est. Idem Augustinus ut habetur de consecr. dist. 2.
 Utrum sub figura an sub veritate hoc mysticum calicis Sa-
 cramentum fiat? Veritas ait, Caro mea verè est cibum, &
 sanguis meus verè est potus, alioquin quomodo magnum
 erit. Priusquam ego dabo, caro mea est pro mundi vita, nisi
 vera sit caro? Sed quia Christum fas vocari deoibus non
 est, voluit Dominus hunc panem & vinum in mysterio ve-
 rè carnem suam & sanguinem suum consecratione Spiritus
 sancti potentialiter creari, & quotidie pro mundi vita my-
 stice immolari. Ut sicut de Virgine per Spiritum sanctum
 vera caro sine coitu creatur, ita per eandem ex substantia
 panis & vini mystice, idem corpus Christi consecratur. Cor-
 pus Christi & veritas & figura est, veritas jam corpus Chri-
 sti, & sanguis virtute Spiritus sancti, & veritate panis ex pa-
 ne & vini substantia efficitur.

Idem De cons.
 dist. 2.

terius sentitur. Discernit hic etiam Augustinus veram carnem de Virgine sumptam, & veritate carnis quæ ex panis & vini substantiis efficitur: hanc enim in mysterio verè carnem suam quotidie creari dicit atque immolari, quod de ipso corpore Christi proprio fas non est dicere. Idem author libro eodem, Donec sæculum finiatur, sursum Dominus est: sed tamen & hic nobiscum est veritas Domini. Corpus enim in quo resurrexit in uno loco esse oportet, veritas autem ejus ubique diffusa est. Annon clarè docet aliud esse corpus in quo resurrexit, quod uno loco contineri necesse sit, aliud veritatem illam corporis, quæ tam latè diffunditur, quàm Sacramentum rite administratur. Atque hic observandum est veritatem Dominici corporis dupliciter dici ac debere dupliciter accipi. Alia namque veritas corporis requiritur in mysterio, alia simpliciter & absque mysterio. Huc faciunt & illa verba Augustini in eo loco, De consecr. dist. 2. Utrum sub figura, &c. ut quia nos jam similitudinem mortis ejus in Baptismo accipimus, similitudinem quoque carnis & sanguinis sumamus, ita ut & veritas non desit in Sacramento, & ridiculum nullum fiat à Paganis, quod cruorem occisi hominis bibamus. Similitudinem carnis & sanguinis cum veritate conjunctam asserit in Sacramento, ita tamen ut sanguinem hominis occisi, propriè si intelligas non bibamus, quo fieret ut Ethnicis ridendi videremur. Idem libro eodem, Hoc est quod &c. Sicut ergo celestis panis, qui Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, quum revera sit Sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, quod palpabile, mortale, in cruce positum est, vocaturque ipsi immolatio carnis quæ sacerdos manibus sic, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significatione mysterio sic Sacramentum fidei, quod Baptismus intelligitur fides est. Iterum perspicue docet, aliud esse corpus Christi visibile, palpabile, aliud id quod suo modo vocatur corpus Christi, quum sit Sacramentum corporis Christi.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Glossa ibid.

videlicet visibilis atque palpabilis Unde Glossa super eodem loco sic habet, Coelestis id est celeste Sacramentum quod verè repræsentat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed improprie unde dicitur suo modo, sed non rei veritate.

Idem.

led significantis mysterio. Et paulo superius idem eundem Glossa dicit, Coeleste Sacramentum, quod est in aëre, improprie dicitur corpus Christi, sicut Baptismus improprie dicitur fides. Huc possunt quoque scribi: idem author ed. Paris.

August ad Dard.

nim in hunc modum. Fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit a mortuis, ascendit in celum, sedet ad dextram Patris, nec aliunde quam inde venturus est ad vivos, mortuosque iudicandos. Et sic venturus est illa Angelice vocis testante, quemadmodum ergo visum est in cor-

Idem ibidem.

lum, id est, in eadem carnis forma atque substantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit, secundum hanc formam non est putandus ubi se diffusus. Cavendum est enim ne ita Divinitatem abrogemus hominibus veritatem corporis auferamus. Deinde in fine huius epistolae, Christum autem Dominum nostrum, unigenitum

praesentia corporis sui. Nam secundum maiestatem tuam,
secundum providentiam, secundum ineffabilem & invisibi-
bilem gratiam impletur quod ab eo dictum est, Ecce ego
vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem
saeculi. Secundum eam vero, quam Verbum assumpsit,
secundum id quod de Virgine natus est, secundum id quod
à Judaeis praesentatus est, quod ligno confixus, quod de cruce
depositus, quod linteis involutus, quod in sepulchro con-
ditus, quod in resurrectione manifestatus, non semper habe-
bitis vobiscum. *Quare?* quoniam conversatus est secundum
corporis praesentiam quadragenta diebus cum discipulis
suis, & eis deducenibus, videnda non sequendo, ascen-
dit in caelum, & non est hic. Ibi est enim: Seder ad dex-
tram Patris, & hic est, non enim recessit praesentia maiesta-
tis. Aliter secundum praesentiam maiestatis semper habemus
Christum; secundum praesentiam carnis recte dictum est
discipulis, *Non autem non semper habebitis.* Habuerunt il-
lum Ecclesia secundum praesentiam carnis paucis diebus, mo-
do fide tenet, oculis non videt. Haecenas. Ubi de corpore
Christi proprie dicto loquitur Augustinus, negat simpli-
ter hunc adesse, & recusat talem praesentiam corporis; quum
vero loquitur de Sacramento, vero quidem adesse cor-
poris, & veram praesentiam corporis, non autem
sed quomodo ipse nos admonet, secundum ineffabilem,
secundum invisibilem & invisibilem gratiam, quum
re non plenus diebus. Satis igitur constat, aliter in-
telligendum Christi corpus in Sacramento, aliter quod in alio
loco esse necessarium est, propter verum corpus, & in
alio, modum. Nunc pergamus ad aliam Gregorius Nazan-
zenus in oratione de Paschate sic loquitur. *Ceterum Patres
fidei participes, Agnoscite tamen adhuc, esse Patres
hoc verum sic manifestum. Siquidem Patres legunt, quum
ter dico, figura figura erat oblationis, ut patet ex illis
scriptis & manifestis fructibus, quum Patres verbum*

Ann. 2 m

*Greg. Naz. orat.
de Pasch.*

*Greg. in homil.
Pasch.*

biberit nobiscum in regno Patris notum, revelans ac docens
quæ nunc modicè demonstravit. Hic Nazianzenus Eucha-
ristiam Pascha manifestius appellavit legali Paschate, adhuc
tamen figuram, nempe illius quo manifestus & perfectus
fruemur in regno Patris. Hoc igitur Pascha quod peragi-
tur in mysterio, differt ab eo quod æternum manet quo sa-
turabimur in seculo futuro. Gregorius alter in homilia
Paschali, hæc salutaris victima illam nobis mortem unige-
niti per mysterium reparat, qui licet resurgens a mortuis
jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, tamen
in seipso immortaliter & incorruptibiliter vivens, iterum in
hoc mysterio moritur ejus quoque ubique corpus sumi-
tur, ejus caro in populi salutem patitur, ejus sanguis non jam
in manus infidelium, sed in fidelium ore profunditur. Hinc
ergo pensemus quale sit hoc Sacramentum, quod probab-
solatione nostra passionem unigeniti Filii semper imite-
tur. Quis enim fidelium habere dubium posset in ipsa im-
molationis hora ad sacerdotis vocem caelos aperiri, in illo
Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse? Distinguit
iste Gregorius hanc victimam ab illa, hanc mortem, hanc
passionem, hoc corpus, quæ hic sunt in mysterio, nobis illa
jam olim peracta reparant & imitantur. Nam si literam
sequaris, neque corpus ubique diffunditur, neque caro pari-
tur, nec amplius moritur, licet hæc in mysterio fieri dicantur.
Eadem fuit sententia Eusebii Emysseni, cujus verba
revertentur, De consecratione distinct. 2. quæ sequuntur,
Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis & illaturus
fidelibus, necessarium erat, ut die Cœnæ Sacramentum
nobis corporis & sanguinis consecraretur, ut coleretur jugi-
ter per mysterium quod semel offerebatur in precium, ut
quia quotidiana & indefessa curaret pro omnium salu-
te redemptio, perpetua esset redemptionis oblatio, & pe-
rennis victima illa viveret in sacramento, & semper presens
esset in gratia, vera, unica & perfecta hostia, fide estiman-
da,

da, non specie neque exteriori cœnsenda visu, sed in
 teriore affectu. Unde cœlestis confirmat autoritas,
 quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est
 potus. Recordat ergo omne infidelitatis ambiguum,
 quoniam qui author est muneris, idem testis est verita-
 tis; Nam invisibilis sacerdos, visibiles creaturas in sub-
 stantiam corporis & sanguinis sui verbo, secreta pote-
 state convertit, dicens, Accipite & comedite, Hoc est
 corpus meum; & sanctificatione repetita, Accipite &
 bibite, ait, Hic est sanguis meus. Ergo sicut ad nu-
 tum præcipientis Domini, repenti & ex nihilo sub-
 stiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta
 terrarum, ita pari potestate in spiritualibus Sacramen-
 tis, ubi præcipit virtus, servit effectus. Verbis apertis
 instruit nos Eusebius, corpus illud proprium quod as-
 sumptum appellat, non esse in Sacramento, sed ab-
 latum esse à terris, & illatum sideribus atque id-
 circo Sacramentum corporis institutum esse, in quo
 substantia quidem corporis continetur, sed in myste-
 rio & per gratiam, non ea substantia quam antè di-
 xerat ablatam, quæ si adesset Sacramento non esset
 opus, sed spiritualis & Sacramentis accommodata, un-
 de & Sacramenta spiritualia nominat, & ne pinguio-
 rem aliquam quam oportet substantiam cogitemus,
 continuo regenerationis exemplum subjicit, inquit,
 Quanta itaque & quam celebranda beneficiis via Di-
 vine benedictionis operetur, quomodo tibi novum &
 impossibile esse non debeat, quod in Christi substan-
 tiam terrena & mortalia convertantur, teipsum qui
 in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à
 vita, peregrinus à misericordia, & à salutis via intran-
 sus mortuus exulabas: Subito initiatus Christi legi-
 bus & salutaribus mysteriis innovatus, in corpus Ec-
 clesie non videndo sed credendo transfuisti, & de filio

penditionis, adoptivus Dei filius fieri occulta puritate meruli-
 ti, in mensura visibili permanens, major factus est teipſo
 invisibiliter, sine quantitatis augmento, quum idem atque
 idem ipse esses, multo alter fidei proceſſionibus exiſtiſſi, in
 exteriori nihil additum est, & totum in interiori muta-
 tum est, ac sic homo Christi filius effectus, Christusque ho-
 minis in mente formatus est. Sicut ergo sine sensu corpo-
 rali, præterita utilitate deposita, subito novam indutus es di-
 gnitatem, & sicut hoc quod Deus læsa in te curavit, infecta
 diluit, maculata deterſit, non oculis, sed sensibus tuis sunt
 credita. Sic quum reverendum altare cibis ſpiritualibus ſa-
 tiandus ascendis, ſacrum Dei tui corpus & linguam fide
 respice, honora, mirare, mente contingere, cordis manu ſulci-
 pe, & maxime totum haustu interioris hominis aſſume.
 Ostendit Eusebius hæc ſimilitudine, qualis in Sacramento
 fit commutatio, quomodo res terrene convertantur in ſub-
 ſtantiam Christi, & cujufmodi ſit illa ſubſtantia. Similis
 utique commutatio ei quæ nos in Baptismo commutatur,
 & talis ſubſtantia, qualem nos in lavacro regenerationis
 induimus, quum filii Dei nascimur, nova creatura, novi
 homines efficiamur, quum in corpus Eccleſiæ tranſimus, ubi
 nihil in exteriori noſtri parte, ſed totum in interiori muta-
 tum est: ideoque cibum ſpiritualem nominat, quem fide
 respicimus, mente contingimus, cordis manu ſuſcipimus, &
 interioris hominis haſtu ſumimus. His conſentiant quæ
 ſcribit Ambroſius in epistolam ad Hebræos, & reſeruntur
 De conſecratione diſtinctione ſecunda, In Christo ſemel
 oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens. Quid er-
 go non, nonne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recon-
 dationem mortis ejus, & una eſt hoſtia non multis, qui
 ſemel oblatus eſt Chriſtus, hoc autem ſacriſcium exem-
 plum eſt illius. Diſerte dicit Ambroſius, quod vera illa ho-
 ſtia ſemel oblata ſit; hæc autem hoſtia per ſingulos dies of-
 fertur, & indicat quomodo una ſit hoſtia & non una, quum

Ambroſ. in ep-
 ad Hebr. De
 conſecr. diſt. 2.

ait hanc illius exemplum esse. Idem in libro De mysteriis, *Idem in lib. De*
 in illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi. *neg.*
 Non ergo corporalis esca sed spiritualis: unde & Apostolus
 de typo ejus ait, Quia patres nostri eandem escam spiritua-
 lem manducaverunt, corpus enim Dei, corpus spirituale,
 corpus Christi corpus divini spiritus est. Non possunt hæc
 dici de verbo & proprio Christi corpore, quod videlicet
 spiritus sit. Spiritus enim carnem & ossa non habet, illud
 autem corpus habet, ipso Domino coram discipulis suis
 attestante, Palpate, inquit, & videte quod spiritus carnem
 & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quamobrem *Idem de Sac.*
 De Sacramentis libro quarto, idem author ita loquitur, *l. 4.*
 Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta
 vis est in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse quæ non
 erant, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, &
 in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat,
 terra non erat. Sed audi dicentem, Ipse dixit & facta sunt,
 ipse mandavit & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam, non
 erat corpus Christi ante consecrationem, sed post conse-
 crationem, dico tibi, quod jam corpus est Christi, ipse dixit,
 & factum est, ipse mandavit, & creatum est. Tu ipse eras, sed
 eras vetus creatura, postquam consecratus es, nova creatura
 esse coepisti. Vis scire quam nova creatura? Omnis, inquit,
 in Christo nova creatura. Argumentatur Ambrosius a ma-
 jori verbo Dei res novæ creantur, mirum igitur non est, si
 res jam existentes & manentes in aliud verbo commu-
 tentur, quod in Sacramentis fit: prioris exempla sunt,
 cælum, mare, terra: posterioris homo, qui nondum re-
 natus, vetus creatura est, post regenerationem virtute Ver-
 bi, licet idem sit qui fuerit, nempe homo, tamen inter-
 nam accipit commutationem, & ex vetere fit nova crea-
 tura. Similem huic in Eucharistia mutationem assernat,
 quum & panis maneat & novam substantiam, hoc est, no-
 vam dignitatem acquirat. Et ipsam aliam substantiam

*Idem De ſacr.
lib. 6.*

libro 6. ita ſcribens, Forte dicas, Quomodo vera caro? Quia ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem, primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, quòd operatur ut poſſit mutare & convertere genera inſtituta naturæ. Deinde ubi non tulerunt ſermoneſ Chriſti diſcipuli ejus, ſed audientes quòd carnem ſuam daret manducare, & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant, ſolus tamen Petrus dixit, Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quòd recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, ſed maneret gratia redemptionis, ideo in ſimilitudinem quidem accipis Sacramentum, ſed veræ naturæ gratiam virtutemque conſequeris. Poſtremò addit ceu coronidem. Et tu qui accipis panem, Divinæ ejus ſubſtantix in illo participas alimento. Hujus authoritate tanti viri diſcimus, ſpiritualem non corporalem eſcam eſſe quam in Sacramento ſumimus, neque carnem illam ſecundum propriam carnis rationem accipiendam eſſe, quod Capernaitæ fecerunt, & cum ſcandalo reſceſſerunt, ſed unà cum ſigno externo, nos veræ naturæ gratiam & virtutem conſequi, & accipientes panem, Divinæ ſubſtantix participes eſſe. Et hinc videmus Ambroſium idem cum Emyſſeno ſentire, & longè aliter intelligere turn eam quæ in Sacramentis fit commutationem, tum ipſam vocem ſubſtantix, quam vel in proprio ſermone accipitur, vel philoſophi phyſicè loquuntur. Eodem pertinet quod De officiis libro quarto, cap. 48. ſcripſit, Hic umbra, hic imago, illic veritas, umbra in Lege, imago in Evangelio, veritas in coeleſtibus. Antea agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem, ſed offert ſe ipſe quaſi ſacerdos, hic in imagine, ibi in veritate, ubi apud Patrem quaſi advocatus pro nobis intervenit. Diſcernit alteram oblationem ab altera, & quamvis utraque ſuo modo verè fiat, hæc tamen quæ celebratur in Eccleſia fit in imagine, veritas autem ipſa manet, ut advocatus pro nobis apud Patrem. Ho-

*Idem De off.
lib. 4. c. 48.*

cus autem hic Ambrosii videtur alludere ad illum Orige-
 nis in Psalmum 38. ubi tractat illud Pauli, Umbram enim *Origen. in Psal.*
 habens lex bonorum futurorum, non ipsam imaginem re- *38.*
 rum, &c. Sic autem scribit, Si quis verò transire potuerit
 ab hac umbra, veniat ad imaginem rerum, & videat ad-
 ventum Christi in carne factum, videat eum Pontificem, of-
 ferentem quidem & nunc Patri hostias, & postmodum obla-
 turum, & intelligat hæc omnia imagines esse spiritua-
 lium rerum, & corporalibus officiis cœlestia designari. Ima-
 go ergo dicitur quod recipitur ad præsens, & intueri potest
 humana natura. Si potes mente & animo penetrare cœ-
 los, & sequi Iesum, qui penetravit cœlos, & assistit nunc
 vultui Dei pro nobis, ibi inuenies illa bona, quorum um-
 bram habuit Lex, & imaginem Christi ostendit in carne,
 quæ præparata sunt beatis, quæ nec oculus vidit, nec au-
 ris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ quum vi-
 deris intelliges, quia qui in ipsis ambulat, & in illorum de-
 fiderio & cupiditate perdurat, iste non in imagine, sed in
 ipsa jam ambulat veritate. Doctis & exercitatis scribit Ori-
 genes, ideoque non cuius obuius. Illud tamen manifestè
 tradit, Hostias quæ hîc offeruntur, imagines esse illius veri-
 tatis, quæ penetravit cœlos, & vultui Dei assistens intercedit
 pro nobis, ac proinde aliud imagines esse, aliud veritatem
 ipsam. Et quamvis imagines istæ suam quoque veritatem
 habeant, tamen hanc ab illa propria veritate differre, quam
 tum reipsa consequemur quum sequuti Christum, cœlos
 penetrabimus ubi ille assistit, qua hîc etiam quodam modo
 fruimur, dum animis in cœlum sublatis, arcana illa bona
 pia meditatione contemplamur. Idem in Matthæum ca-
 pite decimoquinto, Nec materia panis, sed super illum di-
 ctus sermo est, qui prodest non indignè Domino com-
 edenti illum. Et hæc quidem de typico symbolicoque cor-
 pore. Multa porro & de ipso Verbo dici possunt, quod fa-
 ctum est caro. Hîc Origenes veram carnem, id est, veram

Idem in Matth.
cap. 17.

*Idem contra
Celf. lib. 8.*

*Idem in Levit.
hom. 7.*

*Epiph. in An-
chorato.*

v. 1.

humanam naturam, quam Christus Verbum assumpsit, aliam esse declarat, aliud typicum & symbolicum ejus corpus, quibus verbis Sacramentum nominat. Eodem spectant quæ scribit contra Celsum libro 8. Nos verò conditori rerum morem gerentes, pro ejus collatis in nos beneficiis, ubi & gratias diximus, oblati panibus vescimur, qui utique ex oratione & precibus sanctius quoddam corpus conflantur. Hæc verba sanctius quoddam corpus, non conveniunt proprio Christi corpori, conveniunt autem Eucharistiæ, quæ quodam modo corpus ejus est. Idem in Leviticum homilia septima, rem eandem apertius explicat, inquit, Sed vos si filii estis Ecclesiæ, si Evangelicis imbuti mysteriis, si Verbum caro factum habitat in vobis, agnoscite quæ dicimus, quia Domini sunt, ne forte qui ignorat ignoretur. Agnoscite quia figuræ sunt, quæ in divinis voluminibus scripta sunt, & ideo tanquam spirituales & non tanquam carnales examine, & intelligite quæ dicuntur. Si enim quasi carnales ista suscipitis, lædunt vos & non alunt. Est enim & in Evangeliiis litera quæ occidit, non solum in vetere Testamento occidens litera deprehenditur. Est & in novo Testamento litera quæ occidat eum, qui non spiritualiter quæ dicuntur adverterit. Si enim secundum literam sequaris hoc ipsum quod dictum est, Nisi manducaveritis carnem meam & biberitis sanguinem meum, occidit hæc litera. Quum hæc verba passim authores ad Sacramentum referunt, & Origines adeo literam fugiendam præcipit, ut occidere dicat, quis non videt aliter intelligendam Christi carnem in Sacramento, aliter juxta literam, & in sermone proprio? Epiphanius in Anchorato ejusdem sententiæ est, quum ait, Videmus enim quod accepit Servator in manus suas, ut Evangelium habet, quod surrexit in cruce & accepit hæc, & ubi gratias egisset, dixit, hoc meum est hoc, & videmus quod non æquale est, nec simile, non imagini quæ carni inest, non invisibili Deitati,

non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ,
 & sensus expers quantum ad potentiam, & voluit per gra-
 tiam dicere, hoc meum est hoc, & nemo non fidem ha-
 bet sermoni. Qui enim non credit ipsum verum esse sicut
 dixit, is excedit à gratia & salute. Quod autem audivimus
 id credimus, quod est ipse Dominum, verè nostram no-
 vimus, totum sensum, totum sensu præditum, totum Deum,
 totum moventem, totum operantem, totum lucem, totum
 incomprehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus
 est. Probare nititur Epiphanius hoc loco, hominem ad ima-
 ginem Dei conditum, verè quidem imaginem Dei habe-
 re, non secundum propriam Divinitatis naturam, sed se-
 cundum gratiam, & utitur similitudine, ab Eucharistia
 sumpta, quam juxta propriam naturam corporis negat esse
 corpus Christi, quum nec formam veri corporis habeat, &
 sensu motuque careat, & tamen per gratiam verè credatur
 ejus corpus esse. Cyprianus etiam in sermone De Cena Do-
 mini, in eandem sententiam pie sanctè & copiose differit,
 unde plura hæc delibasse satis esse duximus. Nam neque
 Patrum quisquam Sacramenti dignitatem magis exexit, &
 sensum omnem carnalem excludens, verum tanti mysterii
 intellectum explicat. Inconsumptibilem, inquit, cibum ma-
 gister apponit discipulis, nec jam ad elaborata impensis &
 arte convivis populi invitabantur, sed immortalitatis ali-
 monia datur à communibus cibis differens, corporalis sub-
 stantiae retinens speciem, sed virtutis Divinæ invisibili ef-
 ficientia, probans adesse presentiam. Item, Orta fuerat ali-
 quando sicut in Evangelio Joannis legitur, de novitate ver-
 bi hujus questio, & ad doctrinam mysterii hujus assupue-
 rant auditores, quum diceret Dominus, Nisi manducave-
 ritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem,
 non habebitis vitam in vobis. Quod quidam quia nondum
 credebant, nec poterant intelligere, abierunt retrò, quia
 horrendum eis & nefarium videbatur, velle carere huma-
 nitate.

Cyprianus de
Cena Domini.

exiſtimantes hoc eo modo dici, ut carnem ejus vel ellam, vel aſſam, ſectamque membratim edere docerentur, quum illius perſonæ caro, ſi in fruſta partiretur, non omni humano generi poſſet ſufficere, qua ſemel conſumpta videretur interiſſe religio, cui nequaquam ulterius victima ſupereſſet. Sed in cogitationibus hujusmodi, caro & ſanguis non prodeſt quicquam, quia ſicut ipſe magiſter expoſuit, verba hæc ſpiritus & vita ſunt, nec carnalis ſenſus ad intellectum tantæ profunditatis penetrat, niſi fides accedat. Panis eſt eſca, ſanguis vita, caro ſubſtantia, corpus Eccleſia, corpus propter membrorum in unum convenientiam, panis propter nutrimenti congruentiam, ſanguis propter vivificationis efficientiam, caro propter aſſumptæ humanitatis proprietatem. Item, Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus, ideoque ex conſectorum effectu, fidei noſtræ adjuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, viſibilibus Sacramentis ineſſe viæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam ſpirituſuali tranſitione Chriſto nos uniri: Item, Panis iſte, quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus eſt caro, & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat Divinitas, ita Sacramento viſibili ineffabiliter Divina ſe infudit eſſentia. Item, Dixerat ſanè hujus traditionis magiſter, quod niſi manducaremus, & biberemus ejus ſanguinem, non haberemus vitam in nobis. Spirituali nos inſtruens documento, & aperiens ad rem adeo abditam intellectum, ut ſciremus quod manſio noſtra in ipſo ſit manducatio, & potus quaſi quædam incorporatio, ſubjectis obſequiis, voluntatibus jundis, affectibus unitis. Item, Inter Dominicæ menſæ convivæ animalis homo non admittitur, quicquid caro & ſanguis diſtat, ab hoc effectum excluditur, nihil ſapit, nihil prodeſt, quicquid humani

humani sensus molitur subtilitas. Hæc & alia multa in eandem sententiam Cyprianus. Quod ad nostrum institutum attinet, ipsa Cypriani verba satis indicant, quam non sequenda sit litera in his quæ de hoc mysterio dicuntur, quam procul arcendus est carnis sensus, & ad sensum spiritualem omnia referenda: huic pani Divinæ virtutis præsentiam adesse, vitæ æternæ effectum, Divinam infundi essentiam, verba spiritum & vitam esse, spirituale documentum tradi, hoc corpus, hunc sanguinem & carnem, hanc substantiam corporis, non communi more, nec ut humana ratio dictat accipi oportere, sed ita nominari, existimari, credi, propter eximios quosdam effectus, virtutes, & proprietates conjunctas, quæ corpori & sanguini Christi natura insunt, nempe quod pascat animas nostras, & vivificet simul, & corpora ad resurrectionem & immortalitatem præparet. Idem sentit & Cyrillus, qui quum in multis locis veritatem & naturam corporis Christi in Sacramento affirmet, tamen spiritualem & divinam rem esse, non hominum more intelligendam censet. Nam primum eandem vescendi rationem verbis Dominicæ Cœnæ traditam refert, quam Dominus ipse significabat quum diceret, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, &c. Sic enim scribit libro 4. in Joannem, capite 14. ubi nonnulla loquutus de his qui dixissent, Quomodo potest hic dare carnem suam edendam, hæc adjecit, Oportebat igitur fidei primum radices in animo jacere, deinde illa querere quæ homini querenda sunt. Illi verò antequam crederent, importune querebant. Hæc igitur de causa, Dominus quomodo id fieri possit non enodavit, sed fide in querendum hortatur. Sic credentibus discipulis fragmenta panis dedit, dicens, Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Calicem etiam similiter circumtulit, dicens, Bibite ex hoc omnes, hæc est calix sanguinis mei, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Per ipsos quia sine fide querentibus mysterii modum sequi-

Cyrillus in Joannem
lib. 4. c. 14.

idem in c. 21.

quam explanavit, credentibus autem non quærentibus exposuit. Item in caput vicesimum primum, in hæc verba, Durtus est hic sermo, sic ait, Mentis quoque acumine privati, scientiam abhorreere solent, quæ magno studio, multaque opera esset conquiritenda Sed spiritualis quidem vir, ut in deliciis in doctrina Domini versatus, iugiter canit, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super meliori meo? Animalis vero Judæus, spirituale hoc mysterium, sacris ple-
num arbitrat, quinque Domini verbis ad sublimiorem intelligentiam rerum conceitetur, tamen ad insitam sibi dementiam omnino delabitur. Item in caput vicesimum secundum

idem in c. 22.

exponens hæc verba, Hoc vos scandalizat, &c. scribit in hunc modum, Ex imperitiis multi qui Christum sequebantur, verba ipsius non capientes perturbabantur. Nam quum audissent; Amen, amen dico vobis, nisi comederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, ad humanas ferarum moros vocari se à Christo arbitrabantur, inelutique ut vellent crudas hominis carnes manducare, & sanguinem bibere, quæ vel auditu horribilia sunt. Nundum enim mysterium hujus formam, & dispensationem pulcherrimam cognoverant.

idem in c. 24.

Item cap. 24. Verba ergo quæ vobis loquutus sum, spiritus, id est, spiritualia, & de spiritu & vita, id est, de vivifica & naturali vita sunt. Evident verba citantur ad Calosyrium quæ sequuntur. Nec enim horreremus carnem & sanguinem, apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, insunt oblatæ vim vite, convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vite quasi quoddam semen vivificantium inveniamur in nobis. His atque aliis apud Cyrillum locis subvenimur à litera ad spiritum, ab animalis hominis sensu ad sublimiorem spiritalem mysterii intelligentiam. Non hic cogitandum est nos crudas hominis carnes comedere, vel sanguinem bibere: sed verba spiritualia esse, & spiritualiter intelligenda, carnem quidem

de sanguinem nominari sed de spiritu & vita, id est, vivifica-
 ta Dominica carnis virtute debere intelligi, & proinde vim
 vite signis externis inditam esse dixit, & corpus vite signifi-
 canter appellavit. Idem in Joannem libro 11. capite 26. ali-
 quanto clarius explicat, quomodo & cum Christo & no-
 biseum invicem corporaliter conjungimur, idque per Sacra-
 menti participationem, licet corpore simul & anima se-
 parati simus. Considerandum est (inquit) si ad unitatem
 consensus & voluntatis, naturalem etiam invenire possu-
 mus, per quam nos inter nos & omnes Deo colligemur, for-
 tassis enim etiam corporali unione conjungimur, licet aded
 disseparati simus ut unusquisque seorsum, & subsistat & cir-
 cumscribatur. Nam si Petrus & Paulus unum unitate in Chri-
 sto sint, Petrus tamen Paulus non est. Deinde paucis interje-
 ctis sic infert, Origo igitur & via, qua Spiritu sancto partici-
 pamus, & Deo uniti sumus, Christi mysterium est. Omnes
 enim in illo sanctificamur. Ut igitur inter nos & Deum sin-
 gulos uniret, quatenus corpore simul & anima dissemus, mo-
 dum tamen adinvenit, consilio Patris & sapientie sue con-
 gruenter. Suo enim corpore credentes per constitutionem
 mysticam benedicens, & secum & inter nos unum nos cor-
 pus efficit. Palam est Cyrillum non de eodem corpore ge-
 nere loquentem, quum dicit, Quatenus corpore simul & a-
 nimis distent, tamen corpore Christi per communionem
 mysticam, credentes unum corpus cum Christo & inter se
 fieri. Nam ut illo spirituali corpore conjuncti fideles, unum
 sunt corpus, sicet ipsorum propriis corpora separata manent,
 ita etiam eodem spirituali corpore cum Christo conjuncti
 unum cum illo corpus efficiuntur, etiam si proprium illius
 corpus longe absit a nostris corporibus. Addeamus etiam
 potestatem locum ex hoc patre desumptum. Iamque est in
 ad Eusebium, Anath. 12. ubi de Nestorio sic loquitur, Ne-
 non enim corpus, hoc est, humanum corpus deum
 hoc est, deum per se, & non per corpus, & non per

Idem in Joann.
 lib. 11. cap. 26.

in ſenſus adulterinos detrudit, ac humanis cogitationibus aggreditur, quæ ſola, pura & in exquisita fide accipiuntur. Obiicit hoc loco Cyrillus Neſtorio, quod ut errorem ſuum tueatur, craſſius de Euchariftiâ loquutus ſit, quaſi carnes humanas in ea propriè comedant fideles, quam Græca voce nominat *αιδωρογενεις*, ſed cogitationes iſtiusmodi vocat *εξωθεν*, hoc eſt, interprete Budæo, adulterinos; non germanos, non ſinceros, quando quidem nullis id genus humanis aut vulgaribus cogitationibus hic locus ſit. Non aliter Theophylaſtus exiſtimariſſe putandus eſt, qui quavis videri poſſit craſſiorem alicubi ſententiam ſequutus, ut in Matth. cap. 26. cujus verba ſupra recitavimus, quibus videtur negare quod panis Euchariftiæ figura ſit corporis Domini, ſed ipſum re vera corpus, tamen quum dicit non eſſe figuram, ſenſit non tantum figuram eſſe, ut alibi in Marcum & Joan. legitur. Nam omnibus alioqui veteribus reclamaret, quod credibile non eſt, qui paſſim hoc Sacramentum, figuram, imaginem, ſignum & exemplar appellant, cum quod re vera corpus eſſe dixit, non humano aut communi more voluit accipi, quemadmodum ex ſequentibus manifeſtum erit. Nam ſcribens in Joan. cap. 6. ſuper hæc verba, Decertabant ergo Judæi inter ſe dicentes, Quomodo hic poteſt nobis dare carnem ſuam ad edendum? ſic ait, Oporteret igitur nos quum audiverimus, Niſi edentis carnem Filii, non habebitis vitam, in ſumptionibus divinatorum, myſteriorum indubitatam retinere fidem & non quaerere quo paſſo, Nam animalis homo, hoc eſt, qui ſequitur cogitationes humanas & animales, ſive naturales, non eſt capax eorum quæ ſunt ſuper naturam, & ſpiritualium. Atque ita & ſpiritualem elum carnis Domini non intelligit, cujus qui non ſunt participes, non erunt participes æternæ vitæ. Et mox hæc verba, Qui edet meam carnem, &c. ſic exponit, Hoc eſt diſtinctum Sacramentum communione. Nam qui

Domino, & Dominus in ipso. Contemperatio enim fit nova, & super rationem, ita ut Deus sit in nobis, & nos in Deo. Docet hic author fidem adhibendam esse in mysteriis, nec esse querendum quo modo. Simul autem humanas & animales, sed naturales cogitationes summovet & sensum tantum spiritualem exigit, & sublimiorem edendi rationem commendat. Addit enim non multo post, super hæc verba, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? &c. Vide autem insipientiam illorum. Nam debebant interrogare, & discere ea quæ ignorabant. At illi resiliabant, & nihil spiritualiter exponebant, sed omnia ut videbantur. Nam quia carnem audierant, putabant quod eos cogeret *carne*, id est, carnis & sanguinis fieri devoratores, quia autem nos spiritualiter intelligimus, neque carniū voratores sumus, & sanctificamur per talem cibum. Mox etiam explicans illud, Spiritus est qui vivificat, ita scribit, Quoniam, ut sæpe diximus, carnaliter exponentes ea quæ dicebantur à Christo, offendebantur, dicit, Quia spiritualiter intelliguntur, quæ à me dicuntur, hoc denique utilitatem asserre. Caro autem, hoc est carnaliter illa exponere nihil prodest, sed offendiculi occasio fit. Sic igitur illi qui carnaliter audiebant, quæ à Christo dicebantur, offendebantur. Subdit igitur, Verba quæ ego loquor spiritus sunt, hoc est, spiritualia sunt, & vita, nihil carnale habentia, & vitam æternam, his adjungimus quæ scribit in Mar. c. 14. Non enim figura tantum & exemplar quoddam Domini corporis, panis est, sed in ipsum convertitur corpus Christi. Dominus enim dicit, Panis quem ego dabo, caro mea est, & iterum, Nisi ederitis carnem Filii hominis. Et quomodo (inquit) caro non videtur? O homo propter nostram infirmitatem isthuc fit. Quia enim panis quidem & vinum ex his sunt, quibus assuevimus, ea non abhorremus: sanguinem vero propositum, & carnem videntes, non ferimus, sed abhorremus. Ideo misericors Deus nostra infir-

mirati condeſcendens. ſpeciem quidem panis & vini ſervat, in virtutem autem carnis & ſanguinis tranſelementat. Ex his omnibus certiffimum eſt Theophylaſtum veterum Patrum veſtigia ſequutum eſſe, carnales imaginationes in hoc Sacramento rejicere, ad ſublimes autem & ſpirituales nos revocare, non eſſe figuram tantum Domini corporis, ſed potius verè corpus illius eſſe, tamen ~~carnem~~ ^{non} communicantes non eſſe, hoc eſt, carnibus non veſci, & cauſam addit, quia non carnaliter, ſed ſpiritualiter intelligimus, nempe quod ſerventur panis & vini ſpecies, in virtutem autem Domini carnis & ſanguinis abeant, & ut ille loquitur, tranſelemententur, quo vocabulo non eſt quod Papifticam aliquam, ut vocant tranſubſtantiationem nobis fingamus. Nam ſcribens in Joan. c. 6. eodem utitur verbo, ſic inquit, Igitur quemadmodum ego (inquit) vivo propter Patrem, hoc eſt, ſicut natus ſum ex Patre, qui vita eſt, ita & qui manducat me, vivit propter me, dum quodammodo miſcetur mihi, & tranſelementatur in me, qui vivificare poſſum. Hac tranſelementandi voce nihil aliud ſignificare voluit, quam illam commutationem Sacramentis congruentem, cujus meminit Ambroſius Emyſſenus, & alii ut ſuprà memoravimus. Aliter enim in Chriſtum tranſelementari non poſſumus. Neque mirum eſt, ſic loquutum eſſe Theophylaſtum, quum & ipſe Chryſ. in Joan. c. 6. hom. 45. his utatur verbis. Ut autem non ſolum per dilectionem, ſed re ipſa in illam carnem convertamur, per cibum id efficit quem nobis largiens eſt. Ecce Chryſoſtomus dicit realiter, ut ita loquar, nos converti in carnem Chriſti, ſed ſpiritualem illam non carnalem conversionem eſſe, quis non videt? Ita re ipſa convertitur, & tranſelementatur panis in carnem Chriſti, ſed ſpiritualem non carnalem conversionem, quia panis virtutem carnis aſſequitur. Atque hæc adeo que de Theophylaſto dicta ſunt, eſſi non ita verus author eſt, quia tamen ab eo qui carnalem in Euchariftia tantum conversionem

*Idem in Joan.
cap. 6.*

nis allegatur, quamvis ipse admodum perspicue sese explicat, & a Divinis literis, & antiquorum scriptis aliena non doceat, volui veram tam docti viri sententiam ostendere, non illius ut recentioris hominis auctoritatem convellere. Superest Damascenus, quo tanquam principio propugnatore utatur adversarii, qui si non carptim ejus sententias, ut quæque suis affectibus applaudant arriperent, sed orationis illius continuam seriem considerent, causam ipsorum non magis adjuvat quam evertit. Quanquam ut ingenue lectorem admoncam, & quod sentio dicam, lubricus admodum, & incertus est hic author in hoc mysterio explicando, nec ullus inter veteres, ausum dicere, scriptores reperietur, qui tam obscure & perplexè de hac re disputavit. Mihi sane videtur, quum summam orthodoxæ fidei decrevisset scribere, de hoc Sacramento tacere noluisse, nec satis expedire potuisse dicere, quod ex verbis ipsius æquus lector facile indicabit. Scribit autem De fide orthod. libro 4. cap. 14. de Christo in hunc modum, Oportuit autem non solum primarias nostræ naturæ in participationem venire melioris, sed omnes quotquot velent homines, & secunda nativitate nasci, & nutriri cibo novo, & huic nativitati accommodato, atque ita prævenire mentis perfectionis; & paulo post, Et quoniam ipse spiritualis est Adam, oportuit & nativitatem spiritualesse, similiter & cibum. Quum verò duplicem naturam & compositam habemus, par est ut duplex sit nativitas, & esca similiter composita. Nativitas igitur per aquam nobis & spiritum data est, per sanctum, inquam baptismum, eibus autem ipse Dominus noster Iesus Christus qui de coelo descendit. Deinde verbis Cæte Domini in medium adductis, & quam efficax sit verbum rationibus illatis adjungit. Quemadmodum omnia quæcunque fecit Deus, Spiritu sancto operante fecit, sic & nunc eadem Spiritus sancti vis, quæ supra naturam suam efficit, quæ non nisi sola fides potest comprehendere, & pau-

Damasc. De fide
orth. lib. 4. c. 14.

Id post, Panis autem & vinum assumuntur: Novit enim Deus humanam infirmitatem. Nam plerumque ea quibus non assuevit, aversatur cum indignatione. Demisit itaque sese ut solet, ac per consueta natura, ea quæ naturam superant facit. Atque ut in Baptismo, quia mos est hominibus aqua lavari & ungi oleo, conjunxit cum oleo & aqua gratiam Spiritus sancti, fecitque ut sit lavacrum regenerationis: eodem modo, quia solent homines panem edere, vinum & aquam bibere, conjunxit cum illis suam Divinitatem, & ea fecit corpus & sanguinem suum, ut per consuetas res, ac naturæ consentaneas, ad ea quæ naturam excedunt feramur. Hactenus videtur cum reliquis consentire. Nam qualis est secunda nativitas, talem ait cibum esse, nativitatem spiritualem nominat, similiter & cibum, nativitatem hanc duplicem esse, per aquam & Spiritum sanctum fieri, cibum etiam duplicem esse, quo modo autem duplex sit non statim adjunxit, quod in nativitate fecerat, sed cibus, inquit, est ipse panis vitæ, qui de cælo descendit, post pauca tamen quo modo id fiat ostendit, inquit, Ut aqua cum Spiritus sancti gratia conjungitur, & sit lavacrum regenerationis, ita divinitas cum pane conjungitur, & sit corpus & sanguis Domini: hanc autem operationem asserit Spiritus sancti esse, panem quidem & vinum assumi, propter humanam infirmitatem, & per consueta natura, quæ naturam excedunt fieri, quæ sola fides potest capere. Nihil horum pugnant cum aliorum Patrum sententia. Ceterum quæ sequuntur aliter habent. Verè corpus est, inquit, cum divinitate unitum, illud corpus ex sancta virgine. Hoc ante illum nemo dixerat, & si de proprio corpore intelligit, auctoritas Patrum qui ipsum antecesserant reclamatur; qui corpus illud ablatum à terris, illatum syderibus, & hic non esse diserte affirmant, qui etiam corpus illud ab hoc Sacramento corporis, aperto discrimine separant, nisi forte sic interpretemur, ut illud Augustini, ipsum corpus & non ipsum, ipsum per

per gratiam & virtutem, non autem ipsum juxta propriam rationem corporis, quod hic auctor quum hæc scriberet, voluisse videri potest. Nam illico sequitur, Non quod ipsum corpus assumptum ex cælo descenderit, sed quod ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Domini, quibus verbis ipse testatur aliter intelligendum hoc corpus quod in Sacramento sumitur, aliter illud assumptum corpus quod negat de cælo descendere. Nam si in cælo manet, nec huc descendit, panis autem fit illud assumptum corpus, certe panis erit in cælo, neque panis neque corpus hic sumetur a fidelibus, quod nemo sanus affirmavit. Quod si corpus assumptum suo loco, ut fides nostra postulat, relinquamus, ipsum tamen per gratiam & virtutem in Sacramento præsens esse dicamus, ut reliqui Patres pronunciant, & proinde panem hunc propter naturalem corporis proprietatem conjunctam, dici credique corpus Christi, non propriè ut illud assumptum corpus, sed modo spirituali, ut Sacramentum illius corporis, res non implicita, sed expedita est, neque opus erit labyrinthos fidei nostræ adversantes machinari, aut inanes ex arena funiculosnectere, aut similitudines à superioribus patribus usurpatas fugere, & alias crassas atque à mysticis alienas comminisci, quod facit hoc loco Damascenus. Quemadmodum enim (inquit) naturaliter panis edendo, vinum & aqua bibendo, in corpus & sanguinem comedentis ac bibentis mutantur, & fiunt aliud corpus præter id quod prius habebant, sic & panis propositiois, & vinum & aqua, per invocationem & adventum Spiritus sancti supra naturæ legem in corpus & sanguinem Christi convertuntur, & non sunt duo, sed unum & idem. Quid aliud hoc simile quam viam sternit ad sacramentum & ad sacramentum, ubi honeste carnes humanas comedendo, quod Cyrillus, Theophylactus & alii Patres abominantur? Quanta melius loquuti sunt Cyprianus, Ambrosius, Epiphanius, Emyseus, & alii qui similem commendationem

Eucharistia, cum ea quæ sit in Baptismo confirmant, quæ sit ut signa maneant eadem, & per gratiam, novam acquirunt substantiam similiter, ut idem homo nondum renatus ad veterem Adamum pertinet, post regenerationem novus homo, nova creatura efficitur, non carnali, qui Sacramentis non convenit, sed spiritali modo. Sed Damascenus ipse sui oblitus, qui prius spiritalem hunc cibum, ut in Baptismo generationem spiritalem affirmaverat, nunc carnalem esse docet, si quidem hic panis ita in Christi corpus abeat, ut panis communis in corpora comedentium, Quo fit ut in alium etiam errorem cadat. Negat enim hunc panem & vinum figuram esse. Non est, inquit, figura corporis & sanguinis Christi panis iste & vinum, absit, sed ipsum corpus Domini deificatum. Neque mirum est illum hoc negare, si ut panis communis mutatur in corpus vescentis, sic hunc panem mutari censeat. Sed veteres omnes passim reclamant. Quin & ipse sibi minime constat. Nam post verba illa ex Joan. cap. 6. citata, Nisi ederitis carnem Filii, &c. & Caro mea verò, &c. statim aliam de carbone similitudinem affert, à superiore longè diversam. Carbo (inquit) simplex lignum non est, sed igni unitum, sic panis communionis non panis simplex est, sed unius divinitati. Quam diversitatio huius & illius similitudinis? Antè dixerat panem propositionis mutari in corpus Christi ultra naturam, ut panis communis naturaliter mutatur in corpus vescentis, id autem non fit, manente pane, hic est panis corruptionis non esse panem simplicem, sed panem divinitati conjunctum, manet ergo panis, cui conjunctus divinitas. Ubi igitur est crassa illa transmutatio? Rursum paulo post, Hæc est pura illa & sanguinis expertis víctima, quam Deus per Prophetam ab ortu solis ad occasum, sibi offerri iussit. Si de sumpto corpore loquitur & sanguine, quomodo sanguinis expertis esse si de sumptu corpore & sanguine, vera narrat. Item hoc inquit, corpus non consumitur, non corrumpitur, non efficitur

tur in secessum. Si de spiritali & potiore sacramenti substantia sentiri, satemur, si de signo externo; Origines longe Damascenodotior, juxta id quod habet materiale, in ventrem (inquit) vadit, & in secessum emittitur. Pergit adhuc Damascenus & ait, Hic panis est primitiæ futuri panis, qui ~~non~~ est: epulosos autem significat vel panem futurum, hoc est, venturi sæculi, vel eum qui ad consecrationem nostræ substantiæ sumitur. Sive igitur hoc, sive illo modo, Christi corpus accommodatè dicitur. Nam spiritus vivificans est caro Domini, quia ex Spiritu vivificante concepta est. Quod enim natum est ex Spiritu spiritus est, hoc autem dico non auferens corporis naturam, sed vivificationem & divinitatem ejus ostendere volens. Quam versatilis est hæc oratio? modo unus & idem panis unum & idem corpus est, modo primitiæ venturi panis, aliquando caro, aliquando spiritus. Tandem sub finem ait, Quod si nonnulli panem & vinum exemplaria corporis Christi & sanguinis appellarunt, ut divinus ille Basilus, post sanctificationem non ita nominabant, sed antequam sanctificaretur ipsa oblatio. Atqui in ea quæ fertur Basili liturgia, contra fit planissimè, ac reliqui Patres idem sæpe faciunt, & ipse Damascenus hac coronide orationem claudit, Exemplaria autem futurorum dicuntur, non quod verè non sint corpus & sanguis Christi; sed quoniam nunc per ea participes divinitatis Christi efficiuntur; tum verò per intellectum sola visione. Quid hoc homine facias, qui paulò antè negabat Exemplaria vocari post sanctificationem, nunc ipse post sanctificationem a peregrinis Exemplaria nominat? Quænam est hæc inconstantia? hoc non est de mysteriis docere, sed cum hoc, tum illud dicendo, eadè omnia tenebris involvere. Equidem existimo Damascenum quid certi de hac re sciret non habuisse, sed quæ legent apud veteres scripta sapientes, ea transcurram, consuleque eongessisse, eamque se ipse capere non possit, doctus illi usque, ac Græci loquentur.

7/2m. Nam quod carnalem, quam vocant transubstantiationem sibi persuaserat, verisimile non est, cum opinionem illam ipsa Græcorum Ecclesia nec in hunc usque diem admiserit. Neque verò mirum videri debet, si in hoc mysterio minus viderit, aut parum sincerè senserit, si vera sint quæ de illo in ejus vita feruntur, quòd Monachus factus, corbes in foro ridiculè vendiderit, quòd inepta miracula confinxerit, quòd superstitiosus imaginum cultor existerit, & cultus ejusmodi defensor acerrimus. Plus apud nos veterum authoritas valere debet, quorum judicium doctrina pietateque non ficta commendatum, multo plus habet ponderis: qui ad cognoscendum hoc tantum mysterium, carnis sensum excludunt, & ad spirituale intelligendi modum revocant. Quamobrem prudenter & doctè Bertramus ille non longo intervallo Damascenum sequutus, videtur hanc apud veteres Patres distinctionem, sacris etiam literis consentientem observasse, & opere non longo, dilucidè tamen & verè quid de hac controversia censendum sit tradidisse, cujus aliquot locos instituto nostro congruentes, non alienum fuerit attexere. Nam nec ita recens author est, quippe cum vixerit ante annos septingentos, & non minus vita quàm doctrina clarus extitit. Is hanc propositionem multis argumentis probat, differre inter se carnem Christi sumptam ex virgine, & eam quæ in Sacramento sumitur. Scribit autem in hunc modum, exponens hæc verba Ambrosii, Vera utique caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est, verè ergo, carnis illius Sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, Non est corpus meum. Quam diligenter (inquit Bertramus) quæ prædicator sacra distinctiones de carne Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est, id est secundum quam Christus & crucifixus est & sepultus est, vera utique caro Christi. At de illa quæ sumitur in Sacramento dicit, verè ergo carnis illius Sacramentum est, distinguens Sacramentum a carne, & veritate, carnis, & veritate

Bertramus de
corp. & sang.
Christi.

veritate carnis, quam sumplerat de virgine, diceret eum &
 crucifixum & sepultum. Quod ergo nunc igitur in Ecce-
 lesia mysterium verè illius carnis in qua crucifixus est, diceret
 esse Sacramentum, patenter fideles instituens, quòd il-
 la caro secundum quam & crucifixus est Christus & sepul-
 tus, non sit mysterium, sed veritas natura. Hæc verò caro
 que nunc similitudinem illius in mysterio continet, non sit
 specie caro, sed Sacramentum. Si quidem in specie panis, in
 Sacramento verum Christi corpus, sicut ipse clamat Do-
 minus Iesus, Hoc est corpus meum, cuius ut mentem me-
 lius assequamur, observandum est, ut antè quoque monui-
 mus, quòd ut dupliciter ipsum Christi corpus intelligit, ita
 duplicem etiam ejus veritatem pronunciat, alteram videli-
 cet veritatem propriè, quam vocat veritatem in specie,
 & veritatem nature, quam tribuit carni crucifixæ & se-
 pulcræ, alteram veritatem spiritualem, quam appellat corpus
 verum in Sacramento. Idem illud Ambrosius precitans, Non
 ergo corporalis esca, sed spiritualis est, ait. Non igitur sen-
 sum carnis adhibeas. Nihil enim secundum eum hic decer-
 nitur. Est quidem corpus Christi, sed non corporale, sed spi-
 rituale. Est sanguis Christi, sed non corporalis, sed spiri-
 tualis. Nihil igitur corporaliter, sed spiritualiter sentiendum.
 Corpus Christi est, sed non corporaliter, & sanguis Christi
 est, sed non corporaliter. Notandum, cum dicit non corpora-
 liter, significat, non propriè corporaliter. Nam per spiritua-
 lem etiam in Sacramento manducationem corporaliter cum
 Christo communicamus, ut Cyrillus testatur & Hilarius, sed
 mystice non propriè. Idem de eodem Ambrosio paulò post
 ait, Luculentissime sanguinis & corporis Christi myste-
 rium, quemadmodum debemus intelligere, docuit. Cum
 enim discesser Patres nostros escam spirituales manducasse,
 & potum spirituales bibisse, cum tamen manna illud
 quod comederent, & aquam quam biberunt corporea fuis-
 set, nemo est qui dubitet, adjungit de mysterio quod in

Ecclesia nunc agitur, definiens secundum quid corpus sit Christi. Corpus enim Dei, inquit, corpus est spirituale, Deus utique Christus, & corpus quod sumpsit de Maria virgine, quod passum, quod sepultum est, quod resurrexit, corpus utique verum fuit, idem quod visibile, quod palpabile manebat. At verò corpus quod mysterium Dei dicitur, non est corporale sed spirituale, quod si spirituale, jam non visibile neque palpabile. Hinc beatus Ambrosius subiungit. Corpus, inquit, Christi, corpus est divini spiritus. Divinus autem spiritus nihil corporeum, nihil corruptibile, nihil palpabile quod sit, existit. At hoc corpus quod in Ecclesia celebratur, secundum visibilem speciem, & corruptibile est & palpabile. Mox etiam ex verbis Ambrosii, concludit, in hunc modum, Hujus doctrinæ viri auctoritate perdocemur, quod multa differentia separantur corpus in quo passus est Christus, & sanguis quem pendens in cruce de latere suo profudit, & hoc corpus quod in mysterio passionis Christi quotidie à fidelibus celebratur, & illa quoque sanguis qui fidelium ore sumitur, mysterium sit illius sanguinis, quo totus redemptus est mundus. Id etiam auctor Hierarchy confirmat, cumque locum illum citasset: Duplitter sanguis Christi & caro intelligitur: vel spiritualis illa, & sic inquit, Non parva Doctor iste differentia corporis & sanguinis Christi locis distinctionem. Namque dum carnem vel sanguinem quæ quotidie sumuntur à fidelibus, spiritualia dicit esse, at verò caro quæ crucifixa est, & sanguis qui militibus effusus est lancea, non spiritus esse dicuntur neque divini, patenter insinuat, quod tantum inter se differant, quantum differant spiritualis & corporalis, visibile & invisibile, divina atque humana, & quod quæ à se differunt, non idem sunt. Differunt autem caro spiritualis quæ fidelium ore sumitur, & sanguis spiritualis, qui quotidie credentibus potandus exhibetur, à carne quæ crucifixa est, & sanguine qui militibus effusus est lancea, sicut auctoritas

presentis viri testificatur. Non idem igitur sunt illa namque caro, quæ crucifixæ est, de Virginis carne facta est, ossibus & nervis compacta, & humanorum membrorum linearum distincta, rationalis animæ spiritu vivificata, in propriam vitam, & congruentes motus. At verò caro spiritalis, quæ populum credentem spiritualiter pascit, secundum speciem quam gerit exterius frumenti grani, manu artificis consistit, nullis nervis ossibusque compacta, nulla membrorum varietate distincta, nulla rationali substantia vegetata, nullos proprios potens motus exercere. Quicquid enim vitæ præbet substantiam, spiritalis est potentia, & invisibilis est efficientia, divinæque virtutis. Iterum ex verbis Augustini concludit hoc pacto, Hujus autoritate doctoris, verba Domini tractantis, de Sacramento sui corporis & sanguinis manifestè docemur, quòd illa verba Domini spiritaliter, & non carnaliter intelligenda sunt, sicut ipse ait, Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vitæ sunt, verba utique de sua carne manducandæ, & de suo sanguine bibendo. Inde etiam loquebatur, unde discipuli fuerant scandalizati. Ergo ut non scandalizarentur, revocat eos divinus Magister de carne ad spiritum, de corporea visione ad intelligentiam invisibilem. Videmus ergo, etsi illa corporis Domini, & potus ille sanguinis ejus, secundum quid verè corpus ejus, & verè sanguis ejus existunt, videlicet secundum quòd spiritus & vitæ sunt. Subjungit etiam post rem confirmatam, Videmus itaque multis differentiis separatum mysterium corporis & sanguinis Christi, quòd nunc à fidelibus sumitur in Ecclesia, & illud quòd natum est de Maria virgine, quòd passum, quòd sepultum, quòd resurrexit, quòd cælos ascendit, quòd ad dextram Patris sedet. Hoc namque quòd agitur in via, spiritaliter est accipiendum, quia fides quòd non videt credit, & spiritaliter pascit animam, & lætificat cor, & vitam præbet æternam, & incorruptam, dat, non attendit quòd corpus pascit, quòd dant membra.

tur, quod per partes comminuitur, sed quod in fide spiritualiter accipitur. At verò corpus illud in quo passus est, & resurrexit Christus, proprium ejus corpus existit, de virginis Mariæ corpore sumptum, palpabile seu visibile etiam post resurrectionem; sicut ipse discipulis ait, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum; palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Multa scribit Bertramus in hanc sententiam, sed hæc delibasse sit satis. Cujus ego viri expositionem, & de Sacramento viam disputandi, duas ob causas diligenter expendendam & amplectendam arbitror. Primum quod non solum illorum Patrum, quos ille paucos adduxerat, verum etiam aliorum multorum, ne dicam omnium, vetustiorum autoritate nititur atque testimonio. Alterum est quod cum hominis existimatio tanti fuerit, ut ab illustribus Principe ad scribendum provocaretur, & scriptum illius in luce & omnium conspectu versaretur, laudatus à multis, à gemine reprehensus aut mala doctrine macula notatus est, Quo fit ut ante novos transubstantiatores istos obortos, pingues & animales homines, hæc Bertrami de Sacramento doctrina, judicio doctissimi cujusque comprobata sit. Quamquam vox ipsa transubstantiationis, nova quidem, & non necessaria, locum tamen aliquem, ut transelementatio fortassis habere potuisset, si non aliam quam veteres intellexerunt, hoc est, quam sacramentalem substantiarum commutationem induxissent, quæ priore manente substantia peragitur, sed novitate vocis non contenti, monstri similem interpretationem affinxerunt. Nam ipsum proprium corpus Christi in Sacramento statuunt, & veris corporis humani dotibus exunt, cum nec ipse Aquinas distinctionem supra memoratam ignorasse videatur: Scribit enim 3. parte Sum. q. 76. art. 3. in hunc modum, Christus totus est sub qualibet parte specierum panis & vini, non solum cum frangitur hostia, sed etiam cum integra manet, nec est

distantia partium ab invicem, ut oculi ab oculo, aut oculi ab auro, aut capiti a pedibus, sicut est in aliis corporibus organicis. Talis enim distantia est in ipso corpore Christi, verè, sed non prout est in hoc Sacramento. Aliud affirmat esse verum corpus Christi, quod organicum est, & membrorum discrimen habet, quod etiam in Sacramento negat esse. Aliud quod in Sacramento est, & membrorum varietate careat: id quod si de spirituali, ut veteres loquebantur, intellexit corpore, rectè judicabat, si massam aliquam carnis informem significare voluit, absurdum est, & contra veterum omnium sententiam. Quin & Lombardus author sententiarum, de vera Christi & propria carne lib. 3. sem. dist. 7. sic ait, Caro Christi assumpta, nec celestis est, nec aërea, nec alterius cujuscunque natura, quam ejus cujus est omnium hominum caro. Cum igitur communis ratio sit & natura carnis Christi cum carne reliquorum hominum, ut ait Lombardus, talis autem caro, ut asserit Aquinas, in Sacramentum non cadit. confirmatur ipsorum testimonio, hæc duo carnis genera multum discrepare. Quod ut magis appareat, & memoria reponatur, non inutile fore putavi, ex his quæ supra memoravimus, addere quandam per collationem subjungere.

Lombardus.

Corpus Christi proprium habet formam humani corporis naturalem. Corpus mysticum non habet.

Corpus proprium habet caput, pectus, membra distincta, corpus mysticum non habet.

Corpus proprium habet ossa, venas, nervos, mysticum non habet.

Illud videri tangique potest, hoc nec videri nec tangi.

Illud veris corporis sensibus præditum est, hoc sensus experiri, ut ait Epiphanius.

Illud organicum est, hoc non est.

Illud figura non est, hoc est figura proprii corporis.

Illud in mysterio non est, hoc est in mysterio.

Dialecticon

Illud natura sua humanum & corporeum est, hoc celeste, divinum, spirituale.

Illius materia corruptioni non est obnoxia, huius pars materialis panis est, & corrumpitur.

Illud per se nulli edere licet, hoc & licet & oportet.

Illud uno loco continetur, hoc ubicunque Sacramentum celebratur, id est, at non ut in loco.

Illud non est Sacramentum alterius corporis, hoc Sacramentum est alterius.

Illud de virginis Mariæ corpore sumptum, semel creatum est, hoc de virgine non sumitur, sed quotidie per benedictionem mysticam, potentialiter, August. & Cypriani testimonio, creatur.

Illud naturale corpus est, hoc supernaturale.

Denique illud simpliciter, hoc secundum quid; illud propriè & absolute, hoc impropriè corpus est.

Hactenus de discrimine desimus, quod veteres inter proprium Christi corpus & ejusdem corporis Sacramentum, pie ac diligenter observant in quibus etsi multa dicta sunt, quæ non solum discrimina esse, quod nobis hoc loco proposueramus, ostendunt, sed etiam ejusmodi sit illud corpus in Sacramento simul nos admonent, tamen quid periculus adhuc quem restantia postulat, hoc à nobis explanatum est, visum est jam deinceps partem hanc plenius exequi, videlicet quo modo Sacramentum hoc corpus Domini sit, & quam obrem ipse Dominus noster initio ut Evangelistæ referunt, deinde Paulus Apostolus, postremò veteres omnes ipsorum auctoritate sequantur, sit appellat, & sic esse nobis tradiderunt, non quod nichil sit, qui spiritualis & arcana res est, humana ratione apprehendi possit, aut nos curiose quæ vetita negataque sunt, intelligere contemur, sed ut commentis humanis exclusis, quæ scripturam, & antiquorum Patrum cum illis concordantem auctoritate nobis tradita sunt, sequamur, & quem modum Dominus

Eucharistia.

51

ipse nobis cognitum esse voluit. Et Ecclesia ab ipso & Apostolis tradita. Venimus enim de desertis. Illud sumiter attendendum est, quod ante probavimus, non solum verba Domini quae referuntur. Joan. cap. 6. Nisi manducaveritis carnem, &c. & Caro mea verum est cibus, & quae ibidem sequuntur, sed haec etiam Carae Dominicae verba, Accipite, edite, haec est corpus meum, & hic est sanguis meus, spiritualiter non carnaliter intelligenda esse, & eundem utrobique manducationem intelligi, cum dico non carnaliter, dico non secundum litteram neque ut verba proprie sonant, hoc enim est carnaliter intelligere, totis Chrysostomo in Joan. super his verbis, Caro non prodest quicquam. Quid est, inquit, carnaliter intelligere simpliciter ut res dicuntur, neque aliud quicquam intelligere. Non enim ita iudicandi sunt quae videntur, sed mysterio omnia interioribus oculis consideranda sunt, hoc est spiritualiter. Haec regula Chrysostomo haec nobis exibat. Opponatur autem haec duo carnaliter & spiritualiter, quatenus alterum veratur, alterum praecipitur, & contra. Quod utro carnalis sensus in hoc mysterio locum non habeat, non solum Chrysost. auctor est, ut modo citavimus, & Cyprianus, quum ait, Nec carnalis sensus ad intellectum carnis profundius penetrat, & Theophylactus ita scribens, Quia contra nos spiritualiter intelligimus, neque carnis devorationes sumus & sanctificamur per talem cibum. Sed ne in istum factum, non bene dicam, brevetates omnes verba Carae Dominicae carnaliter intelligere prohibent, & spiritalem sensum praedictum, quod non multis testimoniis in hoc opere citatis, culvis in promptu videre est. Neque hic potest esse, si in odium unum carnaliter intelligendi fugiamus, & carnalem in predicationem. Nam quia Christi carnem edere non carnaliter, sed spiritualiter, hoc est, non per carnalem, sed per spiritalem modum proprie intelligimus, & hoc est, non per carnalem, sed per spiritalem modum proprie intelligimus, & hoc est, non per carnalem, sed per spiritalem modum proprie intelligimus.

Chrysost. in Joan.
cap. 6.

Cyprianus

Theophyl.

Durum illis visum est, quod ait, Nisi quis manducaverit, &c.
 Acceperunt illud stulte, carnaliter illud cogitarunt, & pu-
 taverunt quod praeisurus esset Dominus, particulas de cor-
 pore suo, & daturus illis. Et paulo post, Spiritualiter intelli-
 gite quod loquutus sum. Non hoc corpus quod videtis man-
 ducaturi estis. Sacramentum aliquod vobis commendavi:
 spiritualiter intellectum vivificabit vos. Ille August, car-
 nalem intelligentiam stultitiam vocat, & spiritualementem ut ne-
 cessariam statuit, & non ita tantum carnaliter intelligi sensit,
 si quis de particulis corporis Domini praeis cogitet, li-
 cet. Hanc unam rationem carnalem commendavit, verum
 etiam de consensibus omnibus. Nam verisimile est Ca-
 pernaitis omnes quidem carnaliter intellexisse, sed non om-
 nes eodem modo. Alius enim à Cypriano refertur, ita scri-
 bente, Horrendum eis & nefarium videbatur, veluti car-
 ne humana existimantes hoc modo dici, ut carnem ejus
 vel elixam vel assam, totamque membrum edere doce-
 rentur. Alius etiam carnis sensus eis tribuitur, Cyrillo dicit
 enim, Nam quum audissent, Amen, Amen dico vobis, Nisi
 comederitis carnem, &c. ad immanes ferarum mores re-
 cari se à Christo abhorrebantur, incitantes ut vellent crudas
 hominis carnes manducare, & sanguinem bibere, quae val-
 auditu horribilia sunt. Quamobrem si Christi carnem pro-
 prie dictam adesse credamus, sive eam eandem intelligamus,
 sive assam aut elixam, sive integram sive scissam in partes si-
 ve expectam, sive coctam, sensus omnino carnalis est, & verba
 carnaliter intelliguntur. Idem enim ideo spiritualis sensus
 existimandus est, quia dicunt carnem Christi invisibiliter
 adesse. Nam si de propria carne intelligant, non ideo car-
 naliter non edimus, quia non videmus. Qui caeci sunt non
 vident quae comedunt, & homines frequenter in iustis &c.
 sanctis omnibus, viva carnisque comestione non vident, ne-
 que tantum carnem, aliquando ferunt, sed multos homines.

Cyprianus.

Cyrillus.

tiam continet, sed simpliciter ut verba sonant, ovis & carne
velantur, quod Chrysostomus intelligere carnaliter appella-
lat. Cum itaque relictis verborum omni carnali sententia,
spiritualis adhibenda & retinenda sit, qualis ea nobis tradita
sit & commendata, pie debemus querere, & reverenter in-
velligare, quod & nos facere conabimur, ab eorundem Pa-
trum vestigiis non recedentes. Ut duæ partes sunt quibus
constat Sacramentum, signum externum, & virtus interna,
ita spiritualis ille sensus qui hinc requiritur ex harum partium
utraq; sumitur. Carnalis intellectus literam sequitur. Ut
Nicodemus cum audisset, Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spiritu, &c. interrogat, Quomodo potest homo renasci?
poterit ne in ventrem matris redire? spiritualis à litera re-
cedit, & ita renascimur in Baptismo. Et lotio duplex est
externa & interna, carnalis & spiritualis, altera juxta li-
teram & aqua fit, altera fugit literam, & Spiritu perficitur.
Utraque verè fieri dicitur, sed diversa ratione, forma lo-
quendi prior est propria, posterior figurata, figuræ autem ali-
quando similitudinem externam, aliquando virtutem intus
latentem respicit. Omnis caro gramen est, figuratè dicitur.
Nam arescens herba, quædam imago est cito pereuntis ho-
minis. Cavete à fermento Phariseorum, ab ingenita vi fer-
menti, saporem suum per totam massam diffundentis, cujus
admodum similis est malæ doctrinæ contagio. Jam in hoc
Sacramento veteres Patres duas res animadverterunt,
propter quas singulas meritò corpus Christi diceretur, & ha-
beretur, maxime verò cum utramque comprehendat. Nam
& quia figura veti corporis panis est, jure corpus appellat-
tur, & quia virtutem ejusdem vitalem conjunctam habet
multo magis, cum vero maxime quod utrumque complexi-
tur. Quod autem alicujus rei figura, nomen ejusdem non
injuria sortitur, & verè res ipsa dicitur. Est enim ostendit
inquit. Verè frum est populus, & verè anque non
frum est populus. Per similitudinem populus frum dicitur.

tur, & ſimilitudinem hominis peccatoris Dominus in cruce præ ſe tulit, quamvis ipſe peccator exors eſſet, ad quem modum & viſis veris de Chriſto dicitur: Ego ſum vitis vera, & alia quæ frequenter in Scripturis occurrunt loca. Vt rax erat Ioannes Baptiſta cum diceret, Ecce Agnus Dei: veter ipſe Dominus de Nathanaele dicens, Ecce vere Iſraelita in quo dolus non eſt. Illud verò non ad circumſiſionem externam, ſed internam refertur. Nam & populus Dei collectus ex gentibus verus nunc Iſrael appellatur, quam ipſi Judæi, iuxta illud Pauli, Nos ſumus Circumſiſio qui ſpiritu Deum colimus: & illud, Non eſt qui in manifeſto Iudeus ſit, Iudeus eſt, ſed qui in occulto Iudeus inest, iſ Iudeus eſt, non ideo tamen proprie Iudei ſumus, ſed per figuram dicimur: & orationes hæc figuratæ ſunt omnes propter externas rerum ſimilitudines. Quare neque novum, neque mirum videri debet, ſi paſis Domini vere corpus eſſe dicitur, cum figura ſit corporis. Hinc Auguſtinus ad Bonifacium, *Epistol. 19* Nempe ita ſæpe loquimur in Paſcha appropinquante dicimus, crastiſnam vel perendinam Domini paſſionem, edum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omnino niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus, hodie Dominus reſurrexit, cum ex quo reſurrexit, tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loquentes arguat eſſe mentitos, niſi quia illos dies ſecundum illorum, quibus hæc geſta ſunt ſimilitudinem nuncupavimus: ut dicatur ipſe dies qui non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ipſi, & dicatur illo die heri, propter ſacramenti ſignificationem, quod non illo die, ſed iam olim factum eſt. Naone ſemel immolatus eſt Chriſtus in ipſo? & tamen in ſacramento non ſolum per omnes Paſche ſolemnitates, ſed omni die populus immolatur. Nec ungue ſolemniter, ſed interſpergitur, cum reſpondent immolari. Si ſacramenta ſacramenta quædam ſunt, immolatio enim rerum, quædam ſacramenta ſunt, quædam ſunt immolatio.

Auguſt. ad Bonif.
Epistol. 23.

ra non essent. Ex hac autem similitudine plerumque etiam
 ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum
 quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus
 Christi est, Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi
 est, ita Sacramentum fidei fides est. Ex hoc loco Augustini
 & alius multis, cum ipse tum aliorum Patrum, videmus
 figuras & rerum similitudines ipsarum rerum, nominibus
 sepe nominari, & hanc unam esse causam, tamen, non
 solam, quare hoc Sacramentum corpus Christi verè
 esse dicatur. Hac spectant quæ passim apud veteres occur-
 runt, à quibus hoc Sacramentum aliquando figure dicitur,
 ut à Tertulliano contra Marcionem lib. 4. Hoc est corpus
 meum (inquit) id est, figura corporis mei: & à Nazianze-
 no, qui verus Pascha figuram figure dixit: & ab Augusti-
 no. Corpus, inquit, Christi veritas & figura est, aliquando
 signum, ut ab eodem Augustino contra Adimantum cap.
 12. Non dubitavit dicere Dominus, Hoc est corpus meum,
 cum signum daret corporis sui: & à Chrysostomo in Math. *Chryss.*
 c. 26. nom. 83. Si enim mortuus Iesus non est, corpus symbo-
 lum ac signum hoc sacrificium est. Denique ab aliis typus
 & symbolum, ut ab Origene & Chrysost. ab aliis exem-
 plum, exemplar & imago, ut ab Ambrosio, Basilio & Ori-
 gene. Quare non immerito nomen etiam habet illius rei,
 cuius figura, symbolum & exemplar est. Quo magis miran-
 dum est quid illis in mentem veniat, qui figuram non pa-
 riatur appellari, nec figuram in Cene verbis agnoscunt,
 sed eos qui agnoscunt, per eponymiam figuratorem appel-
 lant, cum tamen manifestum sit, veteres omnes sic appella-
 re, & per illa Cene Domitice verba, Sacramentum corpo-
 ris sui Dominum consecrante, manifestum sit etiam, illud,
 iuxta litteram & propriam loquendi modum, aliud significa-
 re corpus Christi, aliud Sacramentum corporis illius. Quod
 si figura non erit, nec signum per Sacramentum erit, ita
 qui in autos tanquam Sacramentum dicere periti sunt, ipsi
 em.

Tertul.

Nazianz.
Augustin.

Chryss.

omnino Sacramenta tollunt. Quare nemini ſit ambiguum, quin & figura ſit hoc Sacramentum, & idcirco nomen etiam rei cuius eſt figura conſequutum. Alterum eſſe diximus, quod veteres Patres agnoſcentes in hoc Sacramento, verè Dominicum corpus eſſe voluerunt. Eſt autem virtus ipſius corporis efficax & vivifica, quæ per gratiam & myſticam benedictionem cum pane & vino conjungitur & variis nominibus appellatur, quum res eadem ſit ab Aug. corpus intelligibile, inviſibile, ſpirituale, ab Hier. caro divina & ſpiritualis, ab Irenæo res celeſtis, ab Ambroſio eſca ſpiritualis & corpus divini ſpiritus, ab aliis aliud ſimile quippiam: & hoc multo etiam magis efficit, ut hoc Sacramentum digniſſimum ſit veri corporis & ſanguinis, nomenclatura, quum non ſolum extrinſecus figuram & imaginem ejus præ ſe ferat, verum etiam intus abditam & latentem naturalem ejusdem corporis proprietatem, hoc eſt, vivificam virtutem ſecum trahat, ut jam non inanis figura, aut abſentis omnino rei ſignum exiſtimari poſſit, ſed ipſum corpus Domini, divinum quidem & ſpirituale, ſed præſens gratia, plenum virtute, potens efficacitate. Sæpè autem ſit ut nomina rerum ipſarum tribuantur earum virtuti & efficacitati fermentum in tota maſſa dicimus eſſe, cum exigua fermenti portio tam late diffundi nequeat, ſed vis & acor fermenti. Igne nos caleſcere, cum calor ignis id faciat, nobis ab igne longius amotis. Ita ſolem ad eſſe, illuminare, urere, fovere, cum virtus ſolis id faciat, nec ſol ipſe extra ſphæram egredi poſſit. Sic & Rex in toto regno ſuo eſſe dicitur propter Imperii poteſtatem. Nec exemplis huiusmodi caret ſcriptura, ſed frequenter occurrunt: non uno ſed illuſtri contenti erimus Chriſtus de Joanne dixit, Ipſe eſt Helias, quoniam virtute Heliz prædictus fuit. Angelo ad Zachariam teſtante ac ſaccente, ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Heliz. Quemadmodum igitur Joannes præſens Helias quia ſpiritu & virtutem Heliz poſſidebat, ita panis Domini, corpus Chriſti eſt,

est, quæ gratiam & virtutem ejus vitalem conjunctam ha-
 bet. Quod autem hæc non commentitia, aut inuper nata sen-
 tentia est, sed ab antiquis recepta & approbata scriptoribus
 claris ipsorum testimonio confirmabimur, partim repe-
 titis quibusdam ante dictis, partim adjectis aliis. *Aug. in Joan. tract. 27.*
 Si ergo videritis filium hominis ubi erat prius. Quid est hoc? hinc solvit quod illos moverat, hinc
 aperit unde fuerant scandalizati, hinc plane si intelligerent.
 Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum. Ille autem
 dixit se ascendit in celum utique integrum. Cum vide-
 ritis filium hominis ascendentem ubi erat prius, certe vel
 tunc videbitis quia non eo modo quo putatis erogat corpus
 suum, certe vel tunc intelligetis quia gratia ejus non consu-
 mitur moribus. Docet Augustinus ex verbis Domini, ve-
 rum & proprium ejus corpus ascendisse in celum utique
 integrum, sed gratiam ejusdem corporis nos per Sacramen-
 tum accipere, quæ nec morfu consumitur nec inherit eden-
 do. Idem ex serm. de verbis Domini, & refertur de consecr. *Idem de consecr. dist. 20 in 30.*
 Norunt fideles quemadmodum manducant
 carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam. Unde
 & ipsa gratia partes vocantur. per partes manducatur, &
 manet integer totus, per partes manducatur in Sacramento
 & manet integer totus, in corde tuo. Idem in Joan. tract. 50. *Idem in Joan. tract. 50.*
 Habes Christum & in presenti & in futuro. In presenti per
 fidem, in presenti per signum, in presenti per baptismatis
 Sacramentum, in presenti per altaris cibum & potum, ha-
 bes Christum in presenti sed habebis semper, quia cum hinc
 exieris, ad illum venies qui dicit Latroni, Hodie mecum
 eris in paradiso, & statim post. Pauperes semper habebitis
 vobiscum, me autem non semper habebitis. Accipiant &
 hoc boni, sed non sine solenni, loquebatur enim de presentia
 corporis sui. Nam secundum Majestatem suam, secundum
 provisionem, secundum inuisibilem & invisibilem gra-
 tiam, in presentia quod ab eodictum est, Ecce ego vobiscum
 sum

sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Secundum carnem verò quam Verbum assumpsit, secundum id quod de virgine natus est, secundum id quod à Judæis prehensus est, quod ligno confixus, quod de cruce depositus, quod linteis involutus, quod in sepulchro conditus, quod in resurrectione manifestatus, non semper habebitis vobiscum. Quare, quoniam conversatus est secundum corporis præsentiam quadraginta diebus cum discipulis suis, & eis deducenibus videndo non sequendo, ascendit in celum & non est hic, Ibi est enim, sedet ad dextram Patris. Hæc August. Quod antè dixerat Christum nobis adesse per fidem, & per Sacramenta, postea dixit illum nobis, adesse per maiestatem, per invisibilem & inuisibilem gratiam, & sic ab eo completum esse quod ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum, &c. secundum propriam verò carnis præsentiam, hæc non esse, quam etiam naturam carnis propriam copiose & perspicue dilatavit: ut huiusmodi præsentiam prorsus excludat, & præsentiam in Sacramentis per gratiam & virtutem stabiliret. Huc pertinet quod idem author in Psal. 67. scribit, Homicidæ ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. Idem in Evang. Joan. tract. 26. Apostolum audi. Nolo enim vos, inquit, ignorare, fratres, quia Patres nostri omnes sub nube erant, & omnes eandem escam spirituales manducaverunt, spirituales si tique eandem, nam corporalem alteram, quia illi mentis, nos aliud: spiritualement verò quam nos. Et omnes eundem potum spiritalem biberunt, aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, quod tamen, hoc idem significaret virtute spirituali. Sacramentum appellat escam spiritualement, propter virtutem spiritualement conjunctam, quæ virtus etiam mentis Sacramenti veteris Testamenti, quamvis nostra & ipsorum æternis signa sint diversa, virtus, utriusque spiritualement eadem est, illa corporis, tempore suo consumitur, hæc immutabilem nati, passi & resuscitati. Sic illis Mandat sua corpus Christi

Idem in Ps. 67.

Idem in Joan.
tract. 26.

ut nobis nunc Eucharistia. Propter hanc etiam virtutem spirituales, idem August. ut antè diximus, Corpus spirituale, invisibile, intelligibile nominat, quo signatur corpus Domini visibile atque palpabile. Huc illud etiam pertinet ejusdem auctoris, Corpus Christi & veritas & figura est, veritas dum corpus Christi & sanguis virtute Spiritus sancti, in virtute ipsius panis & vini substantia efficitur; figura verò est id quod exterius sentitur. Sensus horum verborum est, panis & vini substantiam effici corpus Christi propter virtutem ipsius corporis, eis à Spiritu sancto subministratam. Idem in Psal. 77. Idem itaque in mysterio cibis & potus illorum qui noster, sed significatione idem, non specie, quia idem ipse Christus illis in petra figuratus, nobis in carne manifestatus est. Sed non, inquit, in omnibus illis beneplacitum est Deo. Cùm dicat non in omnibus, erant ergo ibi aliqui, in quibus beneplacitum est Deo. Et quam essent omnium communis Sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ Sacramentorum virtus est. Hic locus Augustini si expendatur, multum valet ad intelligendum quomodo Christus in Sacramentis præsens est. Conjungit enim hæc duo, significationem & gratiam, quam asserit Sacramentorum virtutem esse. His consentiunt quæ scribit Ambrosius lib. 6. de Sacramentis. Deinde ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli ejus, sed audientes quod carnem suam daret manducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant. Solus tamen Petrus dixit, Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quò recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudinem quidem accipis Sacramentum, sed veræ naturæ gratiam virtutemque consequeris. Quomodo & verè caro percipiatur docet Ambrosius. Nam utrumque docuit, figuram tamen ut, in similitudinem accipis, & virtutem internam, quia videlicet

Idem in Ps. 77.

Ambrosius
lib. 6.

*Idem de his qui
init. mystertis.*

diligenter animadverso, reliqua quæ apud eundem reperiuntur facile explicantur. Idem in lib. de his qui initiantur mysteriis. In illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis esca, sed spiritualis est. Unde & Apostolus de typo ejus ait, Quia Patres nostri escam spirituales manducaverunt & potum spirituales biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale. Corpus Christi corpus est divini spiritus, his verbis Ambrosii admonemur, quale sit hoc corpus, & quare ita nominatur, quippe càm virtutem veri corporis spirituales habeat. Nam hæ voces non corporalis esca, sed spiritualis & corpus divini spiritus, ad gratiam & virtutem aptissimè referuntur veri corporis. Quod etiam Eusebius Emyssenus confirmat de consec. dist. 2. Quia corpus assumptum ablatum erat ab oculis, & illaturus syderibus, necessarium erat ut, diei Genæ sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraretur, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium, ut quia quotidiana & indefessa currebat pro omnium salute redemptio, perpetua esset redemptionis oblatio, & personæ victima illa viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia, vera, unica & perfecta hostia, fide æstimanda non specie, neque exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Manifestum est ex verbis Emysseni, corpus illud ex virgine sumptum, a nobis ablatum & syderibus illatum esse, & propterea Sacramentum ejusdem necessariò fuisse institutum, ut quæ vera, unica & perfecta hostia semel offerebatur in crucis, personæ viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia, quò beneficium redemptionis perpetue, perpetuò recolere non desinamus, neque cause quicquam esse, cur carnis ejus præsentiam requiramus propriam, quam præsentiam ejusdem per gratiam non minus efficacem sentiamus: quæ fide æstimanda sit, non specie, non exteriori visu, sed interiori affectu. Et quod statim inde ostendit. Nam invisibilis sacerdos, invisibilis ministrans in

Eusebius Emyssenus.

substantiam corporis & sanguinis sui, verbo secreta potestate convertit dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum, &c. ne pinguiorem aliquam substantiam cogitemus, aut revocatam illam, quam ante dixerat ablatam esse, continuo regenerationis exemplum subjicit, inquit, Quanta itaque & quam celebranda beneficia vis divinæ benedictionis operetur, quomodo tibi novum & impossibile esse non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia convertantur, te ipsum qui in Christo es regeneratus interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, & à salutis via intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innovatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transilisti, & de filio perditionis adoptivus Dei filius fieri occulta puritate meruisti, in mensura visibili permanens, major te ipso factus es invisibiliter, sine quantitatis augmento, cum idem atque idem ipse esses, multo alter fidei processibus extitisti: in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum, ac sic homo Christi Filius effectus, Christusque hominis in mente formatus est. Sicut ergo preterita vilitate deposita, subito novam indutus es dignitatem, & sicut hoc quod Deus in te laza curavit, infecta diluit, maculata deterfit, non oculis, sed sensibus tuis sunt credita: sic cum reverendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis, lacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manum suscipe, & maxime totum haustu interioris hominis assume. Ostendit Eusebius hæc similitudine, qualis in Sacramento sit commutatio quo modo res terrena, scilicet panis & vinum commutantur in substantiam Christi, & cujusmodi sit illa substantia: Similis nempe commutationi qua nos in Baptismo commutamus, & eius substantia qualem nos in lavacro regenerationis induimus, cum in corpus Ecclesiæ transimus, ubi nihil in exteriori nobis fit, parte, sed totum in interiori mutatum est, & hoc novum

homo & nova creatura dicitur, & proinde hanc substantiam Emyſſenus occultam puritatem & novam dignitatem nominat. Conſimiliter & panem Domini novam substantiam, id est, vim occultam & novam dignitatem adeptum, cibum spiritualem vocat, quem fide respicimus, mente contingimus, cordis manu ſuſcipimus, & interioris hominis haustu ſursumus. Si attente perpendatur quo modo Emyſſenus, Ambrosius, & alii Patres uſi ſint naturæ & substantiæ vocabulis, facile poterit intelligi, quam frustra tumultuentur, qui carnalem carnis manducationem ſaturant, neque verba ad materiam ſubjectam accommodant. Nam quod in aliis diſciplinis fieri videmus, ut verba mutant ſignificationes pro ſubjecta diſciplinæ cujuſque materia, ut genus, ſpecies, figura & his alia ſimilia, aliud Grammaticis, aliud Dialecticis, aliud aliis ſcriptoribus denotant, idem in Theologia quoque obſervare debemus. Cum agitur de Sacramentis, mentionem faciunt Patres naturæ & substantiæ, non *per ſe*, ſed *diſcretim*, hoc est, non ut Philoſophi naturales loquuntur, ſed homines de divinis rebus diſcrentes, gratiæ, virtuti & efficacitati, naturæ substantiæque nomen impertientes, nimirum Sacramenti naturæ id poſtulante. Simili loquendi forma utitur Chryſoſtomus cum ait, Ut autem non ſolam per dilectionem, ſed reipſa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur quem nobis largitus eſt. Reipſa convertimur in carnem Chriſti, ſed ea converſio ſpiritualis non carnalis eſt. Et hæc obiter de verborum ſignificatione. Epiphanius in Anchorato, Videntur enim quod accepit Servator in manus ſuas, veluti Evangelium habet, quod ſurrexit in Cœna & accepit hoc, & ubi gratias egiffe, dicit, hoc meum eſt hoc, & videmus quod non æquale eſt, nec ſimile, non imaginæ quæ carni ineſt, non inviſibili Deitæ, non lineamentis membrorum. Hoc enim eſt rotunde forme, & ſimilis æternæ quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam

dicere, hoc meum est hoc, & nemo non fidem habet
sermoni. Qui enim non credit ipsum verum esse sicut dixit,
is exiit a gratia & salute. Quod autem audivimus, id
credimus, quod est ipsum. Dominum vero novimus, totum
sensum, totum sensu præditum, totum Deum, totum mo-
ventem, totum operantem, totum locum, totum incom-
prehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.
Ante monuimus Epiphanium hoc loco probare conari, quod
homo ad imaginem Dei conditus, verè quidem imaginem
Dei habeat, non secundum propriam divinitatis naturam,
sed secundum gratiam, & utitur similitudine ab Eucharistia
sumptæ, quam juxta propriam rationem corporis, negat esse
corpus Christi, cum nec formam veri corporis habeat, ne
sensu motuque careat, & tamen per gratiam verè credatur
ejus corpus esse. Idem sensit lib. contra hæreses 3. tom. 2. *Idem lib. 3.
contra hæreses*
ubi de Sacramentis ita loquitur, (Christus) descendit in
aqua, dans magis quam accipiens, exhibens magis quam
indigens, illuminans ipsas, potentes efficiens ipsas, in figuram
eorum quarum in ipsis perficienda erant: quo hi qui in ipsum
credunt in veritate, & fidem veritatis habent, discerent,
quod verè homo factus esset, verè baptizatus esset atque sic
per ipsius assensum, etiam ipsi venientes acciperent conde-
scensus ipsius virtutem, & illuminarentur ab illius illumina-
tione, ut hic impleatur Prophete dictum, in transmutatione
virtutis, in exhibitionem salutis virtutis panis à Hierusalem
accepti, & fortitudinis aquæ, ita ut Me sortis facta sit in
Christo virtus panis & fortitudo aquæ, ut ne panis nobis
fiat virtus, sed virtus ipsius panis. Et cibus quidem est panis,
virtus autem in ipso ad vivificationem est, & non ut aqua
nos mundaret solum, sed ut in fortitudine aquæ, per fidem
& efficaciam, ac spem, & mysteriorum perfectionem, &
sanctificationis nomenclaturam, feret nobis ad perfectionem
salutis. Hic locus priorem etiam clariorem reddit. In pa-
nem Eucharistie per gratiam corpus esse dicitur, id est

tem panis tribuit, ut in Baptismo fortitudinem aque, saepe vocat hanc virtutem inculcans, & hanc virtutem & fortitudinem sanctificare confirmans. Cibus, inquit, est panis, virtus autem in ipso ad vivificationem est, & hanc panis virtutem sanctificandi & aque fortitudinem, per gratiam fieri declarat, non uno verbo nominans, sed periphrasi, plenius describens, dicendo, per fidem hanc fieri ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis nomenclaturam, ad perfectionem salutis. Eadem & Cypriani mens fuit. Immortalitatis (inquit) alimonia datur, a communibus cibis differens, corporalis substantiae retinens speciem, sed virtutis divinae invisibili efficientia, pro pane adesse praesentiam. Audis divinae virtutis praesentiam, audis invisibilem efficientiam, gratiam utique divinam. Item, Ex consuetudine rerum effectum fidei nostrae adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramentis inesse vitae aeternae effectum. Item, Sicut in persona Christi humanitas videbatur & latebat divinitas, ita Sacramento visibili ineffabiliter divina se infudit essentia. Item, verba haec spiritus & vita sunt, nec carnalis sensus ad intellectum tantae profunditatis penetrat, nisi fides accedat, panis est esca, sanguis vita, caro substantia, corpus Ecclesia, corpus propter membrorum in unum convenientiam, panis propter nutrimenti congruentiam, sanguis propter vivificationis efficientiam, caro propter assumptae humanitatis proprietatem. Testatur hoc loco Cyprianus hoc Sacramentum carnem & sanguinem dici propter vivificationis efficientiam & humanitatis quam Christus assumpsit proprietatem, id est, propriam virtutem, spiritum videlicet & vitam, & statim addit, Hoc Sacramentum aliquando corpus suum, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem, Christus appellat, portionem vitae aeternae, cuius secundum haec visibilia corporali communicavit naturae, & rursum, Sacramentum quidem, quan-

*Idem in Anacephaleosi.
Cyprian.
de Cena Domini.*

tum in se est, sine propria esse virtute non possunt, nec ullo modo divina se majestas absintat mysteriis. Hæ voces, quibus passim utitur Cyprianus, virtus divina, vivificationis efficientia, vitæ æternæ effectus, portio vitæ, divina essentia, divina majestas, quid aliud nobis delineant, quàm quod August. dixit, secundum Majestatem suam, secundum inefabilem & invisibilem gratiam Christum nobiscum esse usque ad consummationem sæculi. Præsertim quum carnalem sensum excludat, & spiritualem requirat, ut alibi copiosius explicavimus. Nec aliter sensit Cyrillus ad Calosyrium ita scribens, Ne enim horreremus carnem & sanguinem appositâ sacrîs altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus influit oblati vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ quasi quoddam semen vivificum inveniatur in nobis. Quam corporis veritatem Cyprianus appellat vivificationis efficientiam, vitæ æternæ effectum, vitæ portionem: eam Cyrillus vim vitæ, corpus vitæ, semen vivificum nominat, virtutem spiritualem & gratiam significans, ut ipse se explicat in Joan. lib. 4. cap. 17. sic inquires, Sicut parum (ut Paulus ait) fermenti totam massam fermentat, sic parvula benedictio totum hominem in seipsum attrahit & sua gratia replet, & hoc modo Christus in nobis manet & nos in Christo. Hinc fit ut *ἀπορροή*, id est, humanæ carnis esum rejiciat, & fidelium mentes ab adulterinis sensibus, & humanis cogitationibus abducatur, & hoc mysterium, *ἁλῆ*, pura, & inexplorata fide recipi affirmet. *Εὐοκτήριον*, ut ante citavimus, talem autem esum spiritualem esse, & per gratiam fieri necesse est. In hanc sententiam Athanasius in h. de peccato in spiritum sanctum ita scribit. Expropter meminit ascensus filii hominis in cælum, ut illos a corporali cogitatione avelleret, & post hæc discant eamem Christi dictionem cibum celestem, & superne venientem, & spiritulicent alimoniam, quam ipse det. Nam quæ loquutus sum vobis, inquit, spiritus & vita sunt. Quod idem

*Cyrillus ad
Calosy.*

*Idem in Joan.
lib. 4. cap. 17.*

Idem ad

*Athanas. de pecc.
in Spiritum sanctum.*

est, ac si dicat, Corpus quod quidem ostenditur, occiditur, pro mundi dabitur alimonia, ut spiritualiter in unoquoque distribuatur, ac fiat omnibus conservatorium in resurrectionem vitæ æternæ. Propterea dicit Athanasius mentionem fieri ascensus filii hominis, ut à corporali, de præsentia sua, cogitatione nos avocet, & posthac discamus carnem Christi vocari gratiam & virtutem spirituales, quam cibum coelestem, supernè venientem, spirituales alimonia nominat, & spiritualiter distribui affirmat. His consonat Chrysost. in Matth. cap. 26. hom. 83. Non videbitis (inquit) quanta infantes animi alacritate mammillas arripiunt: quæ pressione papillis infigunt labra? non minore cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spirituales accedamus papillam, imò verò majore desiderio, quasi lactantes pueri, gratiam Spiritus sugamus, unus sit nobis dolor, una molestia, si hac alimonia spirituali privemur. Idem in eadem homilia dicit, insensibile esse quod nobis traditur in hoc Sacramento, sed per res sensibiles, quemadmodum & in Baptismo. Verba sic habent, Quoniam ergo ille dixit, hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis à Christo, sed rebus sensibilibus omnia verè quæ tradidit insensibilia sunt. Sic & in Baptismo per aquam quæ res sensibilis est, donum illud conceditur, quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet ac renovatio, intelligibile quiddam est. Nam si tu incorporeus esses, nuda ipsa dona incorporea tradidisset tibi, quoniam nec corpori conjuncta est anima tua, in sensibilibus intelligere non posses. Quoniam modo dicunt, Vellem formam & speciem ejus, vellem & vestimenta ipsa, vellem edera menta videre; Ipsum igitur vides, ipsum tangis, ipsum comedis, vestimenta ejus desideras videre, ipse verò te ipsum tibi tradidit, non ut videas solum, verum etiam ut tangas, & in te habetas. Præcipit hic Chrysostomus, ut credamus Christo dicenti,

Chrysost. in
Matth. cap. 26.
hom. 83.

Idem ibidem.

Hoc est corpus meum, sed ut oculis intellectus id perspicimus, neque enim sensibile, aut corporeum aliquid in Sacramento donari, sed per ea quæ sensibilia sunt, ipsa dona intelligibilia, & incorporea nobis tradi, idque non in Baptismo solum, verum etiam in Cœna Domini: Quod si Christus in Cœna seipsum nobis exhibet, & nihil tamen corporeum traditur, nam dona dicit esse incorporea, palam est Chrysost. cum reliquis Patribus sentire, Christum per gratiam & corporis sui virtutem in Sacramentorum usu præsentem esse. Quamvis hic auctor alicubi pius utatur hyperbolis, de hoc Sacramento differens, quod etiam hic fecit, cum non solum videndum, sed etiam tangendum Christum proponi affirmat, tamen ex hoc loco & aliis quibusdam, quæ germana fuerit ejus de hac re sententia, non iniquus lector facile deprendet. Hoc ipsum Theodorus in primo dialogo manifestè docet hoc modo: Ortho. Ipse salvator noster commutavit nomina, & corpori quidem symboli nomen dedit, symbolo verò corporis nomen. Sodal. vera dicis: vellem autem causam discere mutationis nominum. Orth. Causa manifesta est his qui divinis mysteriis imbuti sunt. Voluit enim ut hi qui divina mysteria participant, ad rerum quæ videntur naturam ne attendant, sed per nominum mutationem credant illi quæ ex gratia facta est transmutationi. Nam qui corpus suum naturale cibum & panem ante vocasset, & rursus seipsum vitem appellasset, idem ea, quæ videntur symbola, corporis & sanguinis sui titulis honoravit, non mutans naturam, sed gratiam adiciens nature. Nihil apertius dici potest, quam hic explicat Theodorus, quo modo panis sit corpus Christi, quod videlicet natura panis maneat, & tamen per gratiam corpus efficiatur, quoniam gratia natura panis adjungitur idem dial. 1. Neque enim post sanctificationem mystica symbola à propria sua natura recedunt, manent enim in priori sua substantia, & figura, & specie, & videntur

Theodorus,
dial. 1.

guntur autem quæ facta sunt, & creduntur & adorantur, tanquam ea sint quæ creduntur. Dixerat autem, naturam symbolorum manere, sed per gratiam mutationem factam esse naturam non fuisse mutatam, sed gratiam adjunctam. Hic discretè dicit substantiam figuram & formam symbolorum eandem esse post sanctificationem, intellectui tamen, & fidei nostræ alia fieri, nimirum per gratiam, ut prius docuit, eandem cum Chrysost. canens cantilenam, nihil sensibile aut corporeum hic donari, sed intelligenda & incorporea esse, quæ per gratiam & cum virtute donantur.

*Euthym. in
Matth. cap. 64.*

Huc pertinent Euthymii verba in Matth. cap. 64. Itaque sicut vetus Testamentum hostias & sanguinem habebat, ita & novum, corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem, Hæc sunt signa corporis mei, sed, Hæc sunt corpus meum & sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit, si ita loqui liceat, ita & hæc ineffabiliter transmutat, in ipsum vivificum corpus suum, & ipsum preciosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum. Quod ait naturam eorum quæ proponuntur non esse spectandam, docet naturam panis manere, quod addit, sed virtutem ipsorum, ostendit virtute corpus Christi esse, non aliquo carnali modo. Denique & in gratiam ipsorum, per interpretationem adjunxit, ut carnales cogitationes excluderet Leo & Synodus Romana de consecr. dist. 2. ab his non dissident, sic enim habent, Quia in illa mystica distributione spiritualis alimoniz, hoc impertitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem cœlestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est transeamus. Habes eadem penè verba, quibus Eusebius & Chrysost. ut antè citavimus, uti sunt, distributionem spiritualis alimoniz, virtutem cœlestis cibi sumptam, atque ita nos in carnem illius transire, quod quid aliud est, quam nos per gratiam & virtutem cum carne ipsius coniungi. Nam qui possumus aliter in carnem illius transire?

*Leo & Syn.
Rom. de consecr.
dist. 2.*

Huc facit & Hilarii dictum, ibidem inter alia relatum. Non enim est quantitas visibilis in hoc aestimanda mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis. Quin & Theophylactus, qui velut æmulus quidam, & interpres habetur Chrysostomi, hoc ipsum affirmat planissime, quemadmodum supra plenius exposuimus, ex quibus pauca quædam hic referam, reliqua lector illinc ipse petas. Nam & carnales cogitationes omnino tollit, & spiritualiter intelligenda verba mysterii hujus asserit, ut quæ nihil carnale habeant, sed vitam afferant æternam, & rationem ac modum intelligendi commo-
 stratur, in Marc. cap. 14, ita scribens, Et quomodo (inquit) caro non videtur? O homo, propter infirmitatem nostram isthuc fit. Quia enim panis quidem, & vinum ex his sunt, quibus assuevimus, ea non abhorremus, sanguinem verò propositum & carnem videntes, non feremus, sed abhorreremus. Idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis & vini servat, in virtutem autem carnis & sanguinis transelementat. Idem in Joan. cap. 6. super hæc verba, Durus est hic sermo, quis potest eum audire, &c. Vide insipientiam illorum. Nam debebant interrogare, & discere ea quæ ignorabant. At illi resilliebant, & nihil spiritualiter exponebant, sed omnia ut videbantur. Nam quia carnem audierant, putabant quod eos coereret carnis & sanguinis fieri devoratores, quia autem nos spiritualiter intelligimus, neque carnum voratores sumus, & sanctificamur per talem cibum. Certa est Theophylacti sententia, fideles in Sacramento *eucharistia*, hoc est carnivoros, ut non dicam, non esse, ut litera sonat, sed spirituales sensum requiri, hoc est, servata panis & vini specie virtutem carnis & sanguinis à fidelibus accipi. Ut ex ipsius verbis & hîc & antè relatis manifestum est. Quocirca Bertramus antiquorum sententiam sequutus ita scripsit, Nam secundum creaturarum substantiam, quod fuerant ante consecrationem, hoc & postea consistunt. Panis & vinum prius exstante, in
 quibus

Hilarius.

Theophyl. in
Mar. cap. 14.Idem in Joan.
cap. 6.

Bertramus.

qua etiam specie jam consecrata permanere videntur. Est ergo interius commutatum, Spiritus sancti potenti virtute, quod fides aspicit, animam pascit, æternæ vitæ substantiam subministrat. Item, Nunc autem, quia fides totum quicquid illud totum est aspicit, & oculus carnis nihil apprehendit, intelliget quod non specie, sed in virtute corpus & sanguis Christi existant quæ cernuntur. Idem Bertramus quum citasset illud Isidori, Quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum, virtus divina secretius salutem operatur: unde & à secretis virtutibus vel sacris, Sacramenta dicuntur, & Græcè ^{μυστήρια} dicitur, quod secretam & reconditam habeat dispensationem, post de suo sic infert, Quid istinc perdoceatur, nisi quod corpus & sanguis Domini, propterea mysteria dicuntur, quod secretam & reconditam habeant dispensationem, id est, aliud sint, quod exterius innuant, & aliud quod interioris invisibiliter operentur. Hinc etiam & Sacramenta vocantur, quia tegumento corporalium rerum, virtus divina secretius salutem accipientium fideliter dispensat. Ex his omnibus quæ sunt hætenus dicta monstratum est, quod corpus & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesiis percipiuntur, figuræ sint secundum speciem visibilem: at verò secundum invisibilem substantiam, id est, divini potentiam Verbi, corpus & sanguis verè Christi existunt. Unde secundum visibilem creaturam corpus pascunt, juxta verò potioris virtutem substantiæ mentes fidelium & pascunt & sanctificant. Hæc Bertramus. Hætenus quæ fuerit veterum orthodoxorum de Cena Domini sententia recensuimus tam Græcorum quam Latinorum, usque ad Bertrami tempora, qui anno post Christum natum octingentesimo quadragesimo, doctrina vitæque clarus extitit, nec à quoquam vel hæreseos infimulatus, vel reprehensus est quasi male scripserit, sed communi doctorum & bonorum iudicio celebratus est. Quare Joannes abbas ille Trithemius in catalogum Ecclesiasticorum,

& illustrium scriptorum illum referre non dubitavit, & hoc sequente suo prædicare testimonio, Bertramus presbyter & monachus in divinis Scripturis valde peritus, & in literis secularium disciplinarum egregie doctus, ingenio subtilis & clarus eloquio, nec minus vixit quàm doctrina insignis, scripsit multa præclara opuscula, ex quibus ad meam notitiam pauca pervenerunt. Ad Carolum regem, fratrem Lotharii Imperatoris scripsit commendabile opus, De prædestinatione librum unum, De corpore ac sanguine Domini librum unum. Hæc ed commemoravi lubentius quod mordacem qua non nemo usus est linguæ petulantiam coarquam, qui in libro de hac controversia nuper edito, quum nihil haberet quod Bertramo responderet, satis esse putabat hunc talem virum contemnere, & hæretici nomen inungere. Bertramus inquit sive quis alius fuerit author ejus operis, quod sub illius nomine fertur, callidus fuit & impudens hæreticus. Os durum & chamo comprimendum. Quin & Bernardus qui post Bertramum trecentesimo circiter anno vixerit, carnalem in verbis Coenæ Dominicæ intelligentiam rejicit, & spirituale tantum agnoscit, cujus verba ex sermone in die Coenæ Domini desumpta subjeci. Sacramentum dicitur sacrum signum, sive sacrum secretum. Multa siquidem sunt propter se tantum, alia verb propter alia designanda, & ipsa dicuntur signa & sunt. Ut enim de usualibus sumamus exemplum, datur annulus obsolevit propter annulum, & nulla est significatio: datur ad investendum de hereditate aliqua, & signum est, ita & jam dicere possit, qui accipit, Annulus non valet quicquam, sed hereditas est quam quærebam. In hunc itaque modum, appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investire curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibilis præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hæc Eucharistie participatio. Idem de sancto Mariæ. Venerat utique hodie eadem caro nobis, sed spiritaliter utique non

Bernard. in
serm. in die Coenæ.

carnaliter exhibetur. Neque enim est quod censetur, no-
 stro huic negatam tempori, sive eam quæ ad Patres vete-
 ris Testamenti facta est apparitionem, sive eam quæ Apo-
 stolis exhibita est præsentiam carnis ejus. Siquidem fide-
 liter considerantibus neutrum deesse liquebit. Adest enim
 nobis etiam nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium
 sanè quin in Sacramento adsunt revelationes, sed in spiri-
 tu & virtute: ut tempori gratiæ quod nunc est, nihil in
 ulla gratia deesse probetur. Denique nec oculus vidit, nec
 auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit
 Deus diligentibus se. Nobis tamen revelavit per Spiritum
 suum. Nec mireris quod carnales eis manifestationes exhi-
 buit, qui carnalem ejus præstolabantur adventum. Nobis
 enim tanto efficacior gratia, & revelatio dignior necessaria
 est, quanto nimirum excellentiora constat esse, quæ expe-
 ctamus. Quid senserit Bernardus de præsentia carnis in Cœ-
 na Domini, ex his quæ adduximus, obscurum esse non po-
 test. Primum veteres imitatus, duas partes Sacramenti con-
 stituit, signum externum & rem internam, quam gratiam
 invisibilem definit esse. Deinde carnem nobis exhiberi, sed
 spiritualiter non carnaliter, postremò veram substantiam
 carnis adesse, sed ut tempori gratiæ convenit, in gratia, spi-
 ritu & virtute. De illo verò altero sermone, de Cœna Do-
 mini, quia inter opera Bernardi genuina non recensetur,
 etsi cum his quæ jam diximus non pugnet, si modò author
 illius ipse sibi constare putandus est, tamen quum aliquum
 opus & subditissimum habetur, in controversia de re tanta
 locum habere non debet. In hac igitur operis hujus tertia
 parte, volui ostendere, & fecisse me puto, quo modo Chri-
 stus Dominus noster præsens esse credendus est in Cœnæ
 sacræ administratione, juxta congruentem & consentientem
 veterum patrum interpretationem. Primum docui de Chri-
 sti carne edenda, spirituales ab illis intelligentiam requiri,
 & carnalem omnem cogitationem ablegari. Deinde

non esse spiritualem intelligendi modum, si quis literam sequatur, & propriam verborum significationem, qualem commenti sunt qui transubstantiationem induxerunt, aut crassam cum pane carnis praesentiam statuunt, sed omnes huiusmodi cogitationes, carnales & humanas, non spirituales esse. Denique quid iidem illi Patres definierunt, spiritualiter intelligere, nimirum Christi corpus in Eucharistia, ut signo quodam sacro, per gratiam & virtutem efficacem fidelibus exhiberi. Sed hic scrupulus oboritur, Si gratiam & virtutem veri corporis cum pane & vino coniungi credamus, nimium elementis tribuere videbimur, & geminum inde malum proveniet. Nam ita fiet ut Sacramenti adoratio sequatur & idololatriæ periculum: & mali quum Sacramentum sumunt, simul etiam ipsi corpus ederent, & gratiæ illius participes essent. Id autem fieri non potest. Qui manducat me, inquit Christus, vivet ipse propter me, & qui edit hunc panem vivet in aeternum, quod de malis non potest intelligi. Quod attinet ad Sacramenti adorationem, respondeo veteres Eucharistiam sumpsisse cum reverentia & honore magno, tutos tamen ab idololatria fuisse, quod nobis etiam antiqua disciplina revocata, & Catechismi forma restituta confingeret. Nam quod veteres adorabant quum acciperent, Augustinus aperte testatur in Psalmo 98. quum ait, Ipsam carnem vobis manducandam ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat nisi prius adoraverit, & non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Idem in sententiis Prosper. Nos autem in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus. Item Eusebius Emysenus, Quum reverendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare. Et Chrysostomus in Corinthios 10. hom. 24. Etenim quod summa honore dignum est, id ubi in terra ostenditur. Nam quemadmodum

August. in Ps.
98.

Euseb. Emys.

Chrys. in Cor.
10. hom. 24.

in regis, non parietes, non tectum aureum, sed regium corpus in throno sedens, omnium præstantissimum est, ita quoque in cælis regium corpus, quod nunc in terra tibi videndum proponitur. Neque Angelos, neque Archangelos, non cælos cælorum, sed ipsum horum omnium tibi Dominum ostendo. Ambrosius 1. Cor. 11. Eucharistia medicina est spiritalis, quæ cum reverentia degustata, purificat sibi devotum. Et mox, Devoto animo, & cum timore accedendum ad sacram communionem docet, ut sciat mens reverentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Theodoritus etiam dial. 2. Neque enim post sanctificationem, mystica symbola illa propria natura sua egrediantur, manent enim in priore sua substantia, & figura, & specie, adeoque & videntur & palpantur, quemadmodum & antea. Intelliguntur autem quæ facta sunt, & creduntur & adorantur, tanquam ea existentia quæ creduntur. Ex his & aliis locis facile intelligitur quo honore, qua reverentia veteres ad sacram communionem accesserunt. Neque id mirum est, quum veritatem, naturam, & virtutem veri corporis Domini nostri se in illo panis fovere credebant, & ab idololatria procul aberant, instituti & diligenter edocti, non signum externum, sed internam virtutem adorare, quod Augustinus his verbis ostendit De doctrina Christiana, lib. 3. cap. 9. Sub signo enim servit qui operatur aut veneratur aliquam rem significantiem, nesciens quid significet, qui verò aut operatur aut veneratur utile signum divinitus institutum, cuius vim significationisque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit, sed illud potius quod illa cuncta referenda sunt. Et mox, Hoc verò tempore posteaquam resurrectione Domini nostri Iesu Christi manifestissimum iudicium nostræ fidei illorum peccatorum signorum, quæ non intelligimus operationem gravi sacramenti sumus, sed quædam pœna per similitudinem

Ambros. 1. Cor.
11.

Theodor. dial. 2.

August. De doctr.
Christiana lib.
3. cap. 9.

que factu facillima, & observatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina, sicuti est Baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini, quæ unusquisque quum accipit, quod referantur imbutus agnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiritali potius libertate veneretur. Hic videmus quali doctrina fuerunt olim imbuti Christiani, priusquam ad Sacramentorum usum accederent, & quo pacto quum honorem sive adorationem adhibuerint tam in Baptismo quam in Cœna celebranda, tamen id sine periculo fiebat, aut scandalo. Periculo, ut hic liquet, quum non ad id quod videtur & caducum est, sed ad virtutem & significationem respicerent: scandalo, quod olim religio fuerit coram infidelibus, aut mysteriorum ignavis non dicam Sacramenta sumere, sed omnino de tam arcanis rebus, apud illos verba facere. Cujus rei multa sunt testimonia, sed hoc uno Theodoriti ex dial. 2. contenti erimus in præsentia. Nam orthodoxus interrogatus quomodo vocaret ante consecrationem quod offertur à sacerdote, responderet, Non est liberè loquendum: nam verisimile est quosdam adesse, qui Christi factis non sunt initiati. Erant. Responde summissa voce. Ex hoc loco manifestum est quam cautè sobrièque de mysteriis olim loquuti sunt. Illud autem operæ pretium est observare, vetores quum de Sacramentis loquebantur, variis vocibus usos esse, honorandi, venerandi, adorandi, quibus tamen, aut aliam quendam honorem & reverentiam sacris rebus convenientem significare voluerunt, quam illam adorationem quæ præcipitur à Deo, quum ait, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Ut duplex adoratio esse definatur: altera, quæ Deum ipsum prosequimur, altera, quæ præscripta signa, & mysteria divina, juxta illud, Adorate scabellum pedum ejus, quod plerique de arca sanctæ intelligunt.

Theod. dial. 2.

alii de humanitate Christi interpretantur : aut si eandem utrobique adorationem esse censent, poterimus dicere adorandam carnem Christi, quamvis creatura sit, propter conjunctam divinitatem, adorandam arcam fœderis, propter divinæ majestatis præsentiam, quam Deus ipse pollicitus est affuturam. Ad quem modum etiam Eucharistiam possumus adorare, propter ineffabilem & invisibilem, ut ait Augustinus, Christi gratiam conjunctam, non venerantes id quod videtur & transit, sed id quod creditur & intelligitur. Illud etiam animadversione dignum, non adhibitam olim adorationem illam ab otiosis spectatōribus, sed ab iis qui mysteria sumerent, & eorum gratiæ participes fierent. Nam qui adorat & sumit, ei corpus Christi est, non ei qui adorat nec accipit. In hunc enim finem institutus est ille cibus, ut adorantes comedamus, non ut aliis comedentibus adoremus. Hæc de adoratione dicta sint. Quod autem negatur malos edere posse corpus Christi, quod necessario fieret, si virtus & gratia spiritalis cum pane conjuncta sit, responderi potest, distinctione utendum esse. Nam si spectemus ipsam Sacramenti naturam, divina virtus abesse a signo non potest, quia Sacramentum est & huic usui servit: si mores & ingenium accipientis, illi vita & gratia non est, quod alioqui natura sua utrumque est, quia malorum nequitia tantæ bonitatis non est capax, nec fructum in ipsa ferre finit: imò contrā, mors illis & condemnatio est. Quemadmodum enim ciborum genera multa suapte natura salubria sunt, at si in corpora male affecta ingerantur, malum augent, sæpe mortem accelerant, non natura sua, sed accipientis vitio: ita fit & in Sacramento, cui semper adest virtus propria, donec suo munere defungatur, etiamsi quum sumit indignus, nec tantam bonitatem capere, nec fructum ullum sentire possit. Cyprianus De Cens. Domini id ipsam confirmat. Sacra-

menta quidem, inquit, quantum in se est, sine propria esse virtute non possunt, nec ullo modo divina se absentat majestas mysteriis. Sed quamvis ab indignis se sumi vel contingi Sacramenta permittant, non possunt tamen Spiritus esse participes, quorum infidelitas vel indignitas, tantæ sanctitudini contradicat. Ideoque aliis sunt hæc munera, odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem, quia omnino justum est, ut tanto priventur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi faciat mansionem. Augustinus contra literas Petilianæ, lib. 2. cap. 47. Memento ergo Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quo illa vel omnino non sint, vel minus sancta sint, sed ipsis malis hominibus, ut hæc habeant ad testimonium damnationis, non ad adjutorium sanitatis. Idem libro 3. De Baptismo contra Donatistas, c. 8. Sicut enim Judas cui buccellam tradidit Dominus, non maluit accipiendo, sed male accipiendo, locum in se diabolo præbuit: sic indignè quisque sumens Dominicum sacramentum, non efficit ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acciperit. Corpus enim Domini & sanguis Domini nihilo minus erat etiam illis, quibus dicebat Apostolus, Qui manducat indignè, judicium sibi manducat & bibit. Idem contra Crescen. lib. 1. cap. 25. Quamvis ipse Dominus dicat, Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam, nonne idem Apostolus docet, etiam hoc perniciosum malè utentibus fieri? Aut enim, Quicumque manducaverit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Ecce quemadmodum obsunt divina & sancta malè utentibus, cur non hoc modo & Baptismus? Ex his & aliis multis locis patet quod Eucharistia, quantum ad Sacramenti naturam attinet, verè corpus & sanguis est Christi, verè divina & sancta res est, etiam quia

August. contra
literas Pet. l.
2. c. 47.

Idem De bapt.
l. 3.

Idem contra
Cresc. l. 1.

ab indignis sumitur: quam tamen illi minime participes
 fiant gratiæ illius & sublimioris; sed mortem inde hauri-
 riant & condemnationem. Neque enim in illis tanta bo-
 nitas manet, aut in illos ut maneat, sed ut condem-
 net, ingreditur, neque magis illis prodest contactus Do-
 minici corporis, quam Judæis Christum crucifigentibus
 profuit illius sacrosanctum, & sua semper gratia prædi-
 tum corpus attingisse. Quare manent Sacramenta, quamdiu
 Sacramenta sunt, suam retinere virtutem, nec ab ea
 posse separari. Suis enim semper constant partibus, ter-
 rena & coelesti, visibili & invisibili, interna & externa,
 sive boni sumant, sive mali, sive digni, sive indigni. Quia
 & illa signorum commutatio, & elementorum in substan-
 tiam internam transiit, quæ passim apud scriptores vete-
 res occurrit, nullo pacto potest consistere, si virtutem se-
 paremus à signo; & alterum seorsum ab altero velimus
 accipi. Hoc tamen ita intelligendum est, quoad signum
 ei servit usui, & sui accommo-
 datur, cū juxta verbum
 Dei destinatum fuerit. Nam si ad alios usus applicamus,
 & abutimur contra Christi institutum, aut Sacramentum
 prorsus non est, aut Sacramentum esse desinit. Itaque
 non leviter peccant, qui panis & vini symbola, non quod
 Christus instituit dirigunt, sed ad potum à verbo Dei
 alienam consecrant, & tamen simplici plebi pro Sa-
 cramentis obtrudunt. Quamvis enim ritus & ad usus legiti-
 mos comparata sint, tamen quum cessat usus ille, & fun-
 ctio proprii muneris, non amplius Sacramentorum, vel
 nomen vel virtutem obtinent: ejus rei fidem facit Ecce-
 sia vetusta consuetudo. Nam perinde commotione, quæ
 de Sacramentis superfluerant, commanem cibum com-
 edentes, pariter in templo consume-
 bant, ut Hieronymus in
 primam ad Corinthi cap. 11. testatur. Partim quæ rei
 manifestum prosumptus, statim igni tradebantur, ut do-
 cet Hieronymus in Levit. lib. 1. cap. 8. quædam autem

fieri fas erat, nisi Sacramenta esse desissent. Quo fit ut
 nec iste scrupulus de indignè sumentibus, inultum habet
 momenti ad hanc quam exposuimus sententiam labefa-
 ctandam, sed ea nihilo minus salva manet & illæsa, me-
 ritòque à veritatis & concordie cupidis amplectenda. Pri-
 mum quia Sacramentorum dignitas, & debitus honos non
 læditur, sed integer & inviolatus manet, dum & veri-
 tatem corporis & naturam ac substantiam illius, unà cum
 symbolis accipi fateamur à fidelibus, quod & veteres
 Patres fieri testantur. Deinde hac recepta quam iidem
 Patres diligenter observant distinctione, inter pro-
 prium sive assumptum illud corpus Domini, & hoc sym-
 bolicum corpus, sive Sacramentum corporis, non pecca-
 tum in analogiam fidei nostræ quæ nullo pacto convellen-
 da est, quandoquidem utrique corpori quæ sua sunt at-
 tribuimus. Proprium enim & assumptum corpus in lo-
 co esse, & loci spatio circumferibi dicimus, propter
 veri corporis modum, ut ait Augustinus, Ut vera na-
 tura humane rædo postulat, & orthodoxi contra Mar-
 cionem, Eutychem & alios hæreticos fortiter affirmant,
 quod qui negant, & illud corpus ubique esse statuunt,
 veram naturam corporis, eadem opera denegant, & in
 errores illorum & hæreses incidunt. Et tamen nihil ve-
 tat veritatem symbolici corporis, quia spiritualis & di-
 vina res est, tam late diffundi atque præsentem esse, quin
 late patet Sacramenti celebratio, juxta eorundem ortho-
 dozorum sententiam. Præterea doctrinam hanc nulla com-
 munitur absurdæ, quæ multis tum causam illam transub-
 stantiationem, tum eandem cum pane copulationem con-
 sequuntur, quod videlicet iures, bestie, perditæ homines,
 præterea illud assumptum corpus Domini rodant, man-
 ducant & deglutiant, quum de illa corpore, esse illorum
 esse nulli quælibet pro hominibus sit scire. Quod quid
 non perperam & absurdè, sed aperte, & quædam

steriorum natura patitur perspicua, & quum hæc alioquin
 controversia, multis intricata, labyrinthoque similis esse
 videatur, hæc explicatio facilis est, nihil occurrit obscu-
 rum, nulla Scripturæ verba, nulla Patrum testimonia
 repugnant, sed omnia conveniunt & amice concinunt.
 Adhæc verus est, hæc tractandi ratio, constanter ab anti-
 quis tradita, non nuper nata, aut hoc primum tem-
 pore excogitata, ut ipsa res indicat, eoque magis ad
 pacem Ecclesiæ, & ad tranquillitatem conciliandam facit,
 quum non opinionem aliquam novam, ex nostro espiræ
 genitam, sed pristinam orthodoxorum sententiam, esse
 revocatam omnes intelligant. Præsertim quum ejusmodi
 sit, ut nullam partem jure possit offendere, sed omnes
 ad placabilitatem hortetur & invitet. Sunt qui ægrè fe-
 rant Eucharistiam signum aut figuram appellari, quasi
 nudum signum sit, aut inanis figura: hic audiunt non
 tantum signum, sed rem ipsam, non solum figuram, sed
 etiam veritatem. Eo non contenti, Patres urgent, natu-
 ram corporis in Sacramento exigunt. Audiunt hic quo-
 que naturæ præsentiam doceri, & naturalem participatio-
 nem fieri. Instant adhuc, & substantiam corporis fieri
 jubent. Vident substantiam quoque a nobis præsentem
 affirmari, & communionem nostram cum Christo natu-
 raliter, & ut ita dicam, substantialiter predicari, sed
 has voces, non ut philosophi, sed ut theologi loquan-
 tur, intelligi oportere. Nec de Transubstantiationis vo-
 cabulo, quamvis barbaro minimeque necessario, lingere-
 mus, si modò talem substantiarum transformationem in-
 terpretentur, qualem veteres agnoscebant, sacramenta-
 lem videlicet, qualis etiam in homine fit per Baptismum
 regenerato, qui novus homo factus est, & nova crea-
 tura, qualis etiam fit quum nos in carnem Christi con-
 vertimur, quibus Patres antiqui, utantur exempla.
 Voces ipsæ non motores fugimus, quocumque sensu

quoque ratio habenda est, sed significationem cum quam Patres ipsi docent, atque adeo flagitant, nos quoque requirimus; & solam *euphrosynam* id est, carnis vorationem; quam nullo pacto probant, sed ut stultam & impiam condemnant, rejicimus ut alienam à Scripturis, alienam à Patrum interpretatione, denique cum vera fide ex diametro pugnantem, ac spirituales sensum in hac carne edenda necessarium esse judicamus, ipsum Christum authorem sequenti, & consensum probatissimorum, qui habentur, interpretum. Mira sane res est quam in aliis controversiis Aristotelici sumus, & distinctiones argutas sæpe magis quam necessarias arripimus; in hac disputatione de Sacramentis, nullam differentiam admittimus, nullam homonymiam recipimus, quum illam & rei natura flagitet, & veterum autoritas nobis quasi digito com-
monstret, quum de divinis mysteriis, nec sacra Scriptura, nec sancti Patres loquantur physica ratione, sed sublimi divinoque modo, sicut homines decet *divinis* ac *sanctis*, spiritualibus spiritualia comparantes. Rursum si quis est qui nimium hinc elementis tributum existimet; non ita est, sed sua symbolis externalis reverentia desertur propter usum sacrum, virtus autem interna quæ vi divini verbi accedit, sola est quam respicit mens fidelium, quæ corpus & animum sanctificat utentis. Quod si nonnulli miraculum requirant, (nam Patres aliquot Eucharistiam ingens miraculum nominant) non minus perfectum mirandum est panem & vinum creaturas terrenas, & corpori tantum pascendo matas, eam virtute benedictionis mysticæ vim insitam, adeoque potentem efficacitatem possidere, ut & animos & corpora mundent, alant, sanctificent, atque ad immortalitatem præparent, ut nos membra Christi & unum cum illo corpus conficiant. Imò plus ponderis habet hoc miraculum, plus dignitatis, majorem utilitatem, ac magis my-

